

17104

368.4

P-62

1925

ՆԱԽԱՐԱՐԱԾ ԳՐԱԳՐԱՐՆԵՐ

Ն. Ի. ԲԵՆԻՍԻՆ 001

Ի 2 2 4

ՆԱԽԱՐԱՐԱԾ

ԳՐԱԳՐԱՐՆԵՐ

1043

№ 53

629

Հասցեագրված Գ. Ս. Մ. Խ.

ՔԻՖԼԻՍ—1925 թ.

2010

308.4
Բ-62

ԱՐՄ.

2-4003a

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՐՎԱՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԳԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՌԹՅՈՒՆ.

368.4

2-62 ն. Ի. ԲԻԽՈՎՍԿԻ

2-4003a

Վ. Յ. Շ
2-61

Ի Ն Զ Ե

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԳԱՆՁԱՐԿՂԸ

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԽՅԲ. № 21725

Յ Ի Տ Լ Ի Ս

Տպարան Գլխավորապետության, Գանձակի փող., № 3:
1925 թ.

ԻՆՉ Ե ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԿՂԸ

Վերջին ժամանակները «Կար-

միր արշալույս» յերկաթա-ձուլա-
րանի բանվորները ծուլորեն եին հաճախում գործարա-
նի ընդհանուր ժողովները: Հենց վոր աշխատանքը վեր-
ջանում էր, բանվորները ձգտում էին դեպի դարբաս
և բանկոմն ահագին ջանք էր թափում նրանց համո-
ղելու, վոր մնան ժողովի:

Բայց այս ժողովի մասին արդեն, գործարանում
մի ամբողջ շաբաթից ի վեր զրույցներ եին պտտվում:
Լուրերն սկսվեցին այն ուրից, յերբ գործարանում հայ-
տարարություն կպցրին, թե կիրակի ուր կայանալու յե
«ընկեր Դանելյանի ղեկուցումը ապահովագրական գան-
ձարկղի մասին»:

Գույնզգույն մատիտով գրած հայտարարության
մոտ խմբվում էին բանվորներ և տեղի էր ունենում
մտքերի փոխանակություն:

— Եդ ի՞նչ ապահովագրական գանձարկղ է — հար-
ցնում է մեկը:

— Յերեկ ելի ոռճիկից մի բան պետք է կտրեն —
փնթփնթում է ինչ վոր ծերուկ:

— Ե՛հ, չե՛, ի՞նչ «կտրեն», պատասխանում է յեր-
կրորդը — դա յերեկ բանվորներին ոգնություն տալու
մասին է:

44489. ա. 1.

— Ի՞նչ ոգնութիւն, ի՞նչ ես խոսում, դա յերեկ չաշխատած որերի մասին ե, տուգանք պիտի առնեն, չեն տեսնում գրած ե «ապահովագրակտն», պետք ե ապահովեն իրենց:

— Իսկ «գանձարկղ» ինչո՞ւ յե գրված:

— Հենց եդ տուգանքն ե ելի, գանձանակ պիտի հալաքեն գործարանի համար:

— Հիմար բան եր ես ասում, տուգանքներն ալդ գանձարկղը չեն գնում, ալլ պետութեան գանձարկղը: Սա գիտե՞ք ինչ ե, ուղում են հիվանդանոցային գանձարկղ սարքել:

— Դու յիլ բան ասացիր, բա եդ ի՞նչ «ապահովագրական» ե:

Յեվ այսպես ամեն մեկն իր կարծիքն եր հայտնում ամբողջ մի շաբաթ, մինչե ժողովի որը: (Թեե գործկոմն ու կոմբիլը գիտեին բանի ելութիւնը, սակայն լուում եին գիտմամբ, թե «ժողովին կիմանաք»):

**Դանկլյանի գեկու-
ցումը:**

Բանվորական ակումբի հսկա-յական դահլիճը լեփ լեցուն եր բանվոր-բանվորուհիներով: Աղ-մուկ, ծիծաղ, հանաք տիրել եին դահլիճը, յերբ գործ-կոմի նախագահը բեմ դուրս գալով՝ դանդահարեց ե ասաց:

— Ընկերներ խնդրում եմ գրավեք տեղերդ ե լը-նութիւն պահպանեք: Սուսքը պատկանում ե ընկ. Դա-նկլյանին ապահովագրական գանձարկղի մասին:

Կռութիւն տիրեց: Ընկ. Դանկլյանը մոտենալով սեղանին սկսեց:

Ընկերներ, ասում են, վոր ա-սեղը բոլորի համար կար ե ա-նում, իսկ ինքը մերկ ֆուում: Յեթե լավ գիտենք բանվորի դը-րութիւնը, կը տեսնենք, վոր նրա վիճակն ել նոյնն ե, ինչ վոր ասեղինը:

Բանվորները պալատներ են շինում, իսկ իրենք ապրում են խոնավ ու կեղտոտ նկուղներում. բանվոր-ները գործում են գեղեցիկ կտորներ, կարում են սի-րուն շորեր, իսկ իրենք կեղտոտ ցնցոտիներով են ման գալիս. ինչ վոր կա ստեղծած մարդու համար՝ գեղեցիկ, հարմար ու դուրեկան, բոլորը բանվորի կոշտ ձեռքերի գործն ե, բայց դրանից վոչ թե մենք ենք ոգտվում, ալլ ուրիշները, վորոնք վոչ ցանում են, վոչ հնձում — գործատուներն ու կապիտալիստները:

Յեթե մենք բանվորներս ու ծառայողներս խոսկ կապենք ու ամբողջ աշխարհում մի գեղեցիկ որ գոր-ծադուլ հայտարարեինք — ամբողջ աշխարհի կյանքը կընդհատվեր. քաղաքները մութի մեջ կը խորասուզվե-ին, ամեն ինչ կանգ կառներ — ճանապարհները, փոստը, հեռագիրը, գործարանները, հիվանդանոցները, խոհա-նոցները, ճաշարանները, ջրմուղները, գրասենյակներն ու հիմնարկութունները. մի խոսքով այն բոլորը՝ ա-ռանց վորի ներկա մարդկային հասարակութիւնը չի կարող ապրել:

Յեվ գործադուլ հայտարարելուց հետոյ երկու շա-բաթվա ընթացքում, կամ մեր բոլոր պահանջները — ա-մենախոշոր ու վայրի պահանջները կը բավարարվեին, կամ թե՛ մարդկութիւնը կը վոչնչանար առանց լույսի,

ջրի և ոտելիքի, ցրտից ու սովից, հիվանդություններից ու զրկանքներից:

Սենք, աշխատավորներս, յերկրիս յերեսին կենդանի կյանքի աղբյուրն ենք, մեր ուսերի վրա յենք տանում մարդկային կուլտուրական աշխարհը, մենք ենք պահպանում աշխարհը կործանումից, մեր ձեռքին է մարդկային հասարակության բախտը:

— Ճիշտ է — լավեցին ձայներ զանազան կողմերից:

— Այո՛ւ ճիշտ է — կրկնեց զեկուցողը և շարունակեց: — Բայց տեսնենք ի՞նչպես և ապրում կյանքի տներն ու ստեղծագործողը, մարդկությունը անողն ու ծարավ հագեցնողը: Ի՞նչպիսի վարձատրություն և արտանում բանվորը «կալտարական» մարդկությունից, կապիտալիստական հասարակությունից, իր աշխատանքի և ծառայության համար:

— Վնչ մի:

Առխառավարձի դերը բանվորի կայրում:

Մեր ամբողջ կյանքը տաժառնելի կռիվ է չոր հացի կտորի համար: Մեր ամբողջ հարստությունը՝ մեր կոշտ ձեռքերն են և աչքն, ինչ վոր մենք ստանումենք — մեր աշխատավարձը: Յեթե բանվորն աշխատավարձ ունի՝ ամեն ինչ, քիչ թե շատ, լավ է գրնում. ինքն էլ և կուշտ ու հագնված, ընտանիքն էլ մի կտոր հաց ունի և ապրելու անկյուն: Բայց հենց վոր բանվորը աշխատավարձից զրկվեց — պրծավ: Նրա ամբողջ կյանքը մի անգամից փոխվում է, տան յեղած չեղածը ծախսխորվում:

Տունը դատարկ, փայտ չըկա, առնելու միջոց չըկա:

Ընտանիքը կիսաքաղց, կամ բոլորովին քաղցած դուրս թյան մեջ է ընկնում: Պարտքերը ծանրանում յեն բանվորի վզին, սկսվում են տարածայնություններ: Կինը, վորի հետ բանվորն ապրում էր խաղաղ, քաղցից դառնում է կովարար ու չար. յերեսաները ման են գալիս պատառոտված, ցնցոտիներով, կեղտոտ (սփ և մտածում մաքրության մասին, յերբ փորը դատարկ է): Մի խոսքով ամեն բան վատ է գնում, վոչ ընտանեկան և վոչ անձնական բարորություն, ամեն ինչ քանդվում է:

Աշխատավարձ կորցնելու պատճառների շատ կան, պատճառներ, վորոնք գիշատիչ թռչունների պես ուտվում են բանվոր մարդու գլխին ամեն րոպե պատրաստ կտցահարելու և ըզիկ-ըզիկ անելու: Նրանք միշտ բանվորի հետ են — տան շեմքին, գործարանի դարբասի մոտ, դազգյահի առջև, ամեն տեղ, ուր նա գնալու լինի:

Առխառավարձ կարգ-նելու պատճառներ:

Պատճառները շատ են: Վերցնենք ամենից գլխավորը, որինքեկ ամենից հաճախ հյուր յեկողը — հիվանդությունը:

Հիվանդություն:

Ասենք, թե գործարանում աշխատում էր մի ինչ վոր Յեղոյան և հանկարծ հիվանդացավ, մրսեց, թե ով գիտի ի՞նչ յեղավ. հիվանդությունը մութ բան է:

Մեր Յեղոյանը դիմանում է, չի հեռանում գործից, մտածելով, թե «գուցե անցնի»:

Բայց տես անցնում է մի ուր, յերկու ուր, իսկ հիվանդությունը վոչ թե պակասում, այլ սաստկանում է, մանավանդ յերեկոները: Գլուխը արճիճի պես ծան-

բանում և, մարմինը ցավում, շնչառութիւնը դժվարանում:

Յեւ անա, մի գեղեցիկ որ ել լավում և գործարանի շվոյը և Յեղոյանին գործի կանչում, իսկ նա տաքութեան մեջ պառկած՝ զառանցում և, գործի գլուխ չունի: Հիվանդութիւնը հասարակներէց չէ, թոքերի բորբոքում ունի:

Յեթե հիվանդութիւնն յերկար տեւելու լինի, Յեղոյանի գործը շատ վատ և դնալու. փող չունի, ստանալու ել հույս չը կա, տան քրեհը վճարված չէ, ուտելիք չը կա: Ստիպված պարտքի տակ և ընկնում մեր Յեղոյանը, չքավորութիւնը ձեռնում և նրա դուռը: Ո՞վ մեզանից չը գիտի այդ գրութիւնը:

Ճիշտ և, միայն բանվորները չեն, վոր հիվանդանում են. այդ բանը պատահում և և հարուստներին, միայն թե կապիտալիստի մոտ հիվանդութիւնը գալիս և մենակ, իսկ մեր բանվորի մոտ խմբովին: Նա իր հետ բերում և հոգանք, չքավորութիւն, սով, ցուրտ: Ձե՛ վոր գործարանաւորը հիվանդութիւնը վոչնչով չի ազդում նրա ընտանիքի, կամ հենց իր գրութեան վրա: Նրա գործարանը առաջվա պէս ոգուտ և բերում, ընտանիքը ուտում, խմում ու հագնվում: Բայց բանվորի համար հիվանդութիւնը տանջանքի մի ամբողջ շարք և: Այս մեկ:

Բացի դրանից, հիվանդութիւնը բանվորին ավելի յե «սիրում»: Հայտնի յե, վոր բանվորներն ավելի հաճախ են հիվանդանում, քան թե հարուստները: Վերցնենք, որինակ, թոքախտը: Ո՞վ և ամենից շատ հիվանդանում թոքախտով, իհարկե բանվորները և մանավանդ նրանք, վորոնք աշխատում են փոշու մեջ: Փաշին անց-

նում և ու գրգռում թոքերը և հիվանդացնում: Իսկ հիվանդ թոքերը շուտ են վարակվում և հիվանդութիւնն ել շուտ և տարածվում նրանց մեջ:

Գերմանական բժիշկները հաշվել են, վոր յեթե աշխատանքը փոշոտ տեղում չե կատարվում, թոքախտով հիվանդանում և հազարից 24 հոգի, իսկ ծխախոտի գործով պարապողներին հիվանդանում են հազարից 85 հոգի, այսինքն յերեք անգամ ավելի քան առաջինները:

Նույն գերմանական բժիշկները հաշվել են, վոր ամսական 800 — 900 ուղբլի (խաղաղ ժամանակվա փողով) ստացողների մեջ 1000-ից միայն յերկուսն են տառապում թոքախտից, իսկ 40 — 45 ուղբլի ստացողների մեջ 1000 մարդուց 7 են հիվանդանում թոքախտով, ուրեմն ելի յերեք ու կես անգամ ավելի: Անգլիական բժիշկները հաշվել են, վոր հանքային բանվորները թոքախտով հիվանդանում են քահանանաններից 14 անգամ ավելի, փաստաբաններից 9 անգամ: (Տես. բժ. Ն. Ա. Վիգորշիկի «Վիճակագրական տեղեկատու» գիրքը):

Ինչից և այս բոլորը: Պարզ և ինչից: Հարուստներն ապրում են տաք ու չոր բնակարաններում, լավ են կերակրվում, տաք ու տաքվա յեղանակի համեմատ հագնվում, չեն աշխատում փոշում, նույնպէս և ցրտում, քամու դեմ, քրտնած: Այդ պատճառով ել նրանք ավելի առողջ են: Հիվանդութիւնն այնպէս հեշտ չէ հաղթում նրանց, ինչպէս մերոնց:

Ի՞նչպէս պաշտպանվի վոսկրացավից հանքերում աշխատող բանվորը, յերբ նա ստիպված և իր ամբողջ կյանքն անց կացնել խոնավ հողում: Ի՞նչպէս խուստփի թոքերի հիվանդութիւնից ծխախոտի գործարա-

նում աշխատող, կամ տպագրող բանվորը, յերբ նա ստիպված է ամբողջ ուրը շնչել թունավոր արճիճի կամ ծխախոտի փոշու մեջ:

Բանվոր մարդուն շրջապատող բոլոր պայմանները — թե գործը, թե բնակարանը, թե ուտելիքը, թե հագուստը — այնպես են դասավորված, վոր նպաստում են հիվանդություններին: Հիվանդությունը բանվորի սովորական ուղեկիցն է, ամենից շատ նրա տուն հաճախող հյուրը...

Վերցնենք մի ուրիշ հյուր, վոր նույնպես շատ ուշուշ չի գալիս բանվորի մոտ — հաշմանդամ ությունը:

Մի ինչ վոր Պետրոսյան մեքենայի մոտ աշխատում է: Տասնյակ մեծ ու փոքր անիվներ պտտվում են նրա շուրջը, փոկերը նրա գլխին ձգվում են անվերջ ժապավեններով, գլանները դառում, ամեն ինչ շառաչում է, դղրդում, ճոճոռում, թշխշում, խրացնում և անդադար սպանում: «Ձգուշացիր, էյ, զգուշացիր»: Բայց մարդկային ուշադրությունն էլ սահման ունի: Վերջի վերջո նա բխանում է, և մանավանդ ծանր աշխատանքից ու անընդհատ լուրումից հոգնում:

Հանկարծ մի ինչ վոր պատճառով չի կարողանում իրեն պահել մեր Պետրոսյանը, ինչ վոր անզգուշ շարժում և մեքենան ճոճոռցով ձիվ է տալի շորից. քաշում ու խփում ցավադին: Պետրոսյանի աչքերը մթնում են, ուշքը գնում...

Շուտով ցավից զարթնում է: Շուրջը աղմուկ, իրարացում. «Պատգարակ, պատգարակ, պատգարակ բերեք»:

Մի քանի րոպեից հետո, արնաշաղաղ ու մեռելի պես գունատ մեր Պետրոսյանին, պատգարակի վրա պռակեցրած, տանում են հիվանդանոց: Անհանգիստ հարցերին պատասխանում են. «Դժբախտություն պատահեց, բանվորը վնասվեց»...

Շուտով սրա տանն էլ, ինչպես առաջին դեպքում, սկսվում է կարիք, սով, հոգսեր... Միևնույն բանը միայն մի տարբերությամբ — Յեղոյանը կարողանա ու մի կերպ վոտքի կը կանգնի, իսկ հաշմանդամ Պետրոսյանը՝ այդ հույսից էլ զուրկ է: Վոտքից կամ ձեռքից գրկվածին ո՞վ գործ կըտա:

Իսկ գիտե՞ք, ընկերներ, թե ամեն տարի քանի՞ այգալիսներն են հաշմանդամ դառնում աշխարհիս յերեսին:

Արխանգելսկի, Կիևի, Ոդեսսայի, Լենինգրադի, Մերձբալտյան և հյուսիս-արևմտյան շրջանների գործարաններում և արհեստանոցներում 1912 թվին 803 հազար բանվոր եր աշխատում, իսկ նույն թվին, դժբախտ դեպքերը, այդ ձեռնարկություններում հասնում են 53 հազար ու կեսի, այսինքն 1000 բանվորից 66-ը մեքենաներից հաշմանդամ է դարձել:

Վոլգայի շրջանի գործարաններում 1915 թվին աշխատում էր 111 հազար ու կես բանվոր, իսկ դժբախտ դեպքերը միևնույն թվին կազմում են 7.900, այսինքն 1.000 բանվորից 71-ը հաշմանդամ է դարձել:

Յեվ այսպես տասնյակ հազարներով մարդիկ այլանդակվում են վոչ թե միայն Ռուսաստանում, ուր գործարաններն ինքնակալության ժամանակ վատ եին կարգավորված (վորովհետև գործարանատերերն իրենց գործարանները շինում եին իրենց ուղածի պես, միայն

թե ծախսերը քիչ լինեին), այլ և արտասահմանում, ուր գործարանատեղերին ստիպում էին դժբախտություններ կանխող միջոցներ ձեռք առնել:

Անգլիայում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Ինգլիայում և Շվեյցարիայում ամեն տարի վնասվում են մեկ ու կես միլիոնից ավելի բանվորներ, վորոնցից 16 հազարը մահացու կերպով: 25 տարվա ընթացքում միայն Պրուսիայում (1886 թվից մինչև 1911 թիվը) գործարաններում վնասված և մոտ 11 միլիոն բանվոր: Հաշմանդամների չը լաված հազարի բանակ և աշխարհ հանված՝ առանց ձեռքի, առանց վոտքի, կույր, խուլ և անթիվ աշխատող ու վորերը:

Տարեցտարի աճում և ու աճում միջազգային այդ բանակը՝ հաշմանդամ ֆեդոյանների, Պետրոսյանների և հաշվից հանվածների թիվը, վորոնք զբիվել են բանվորի կյանքում ամենից նշանավոր միջոցից — աշխատավարձից:

Մի ուրիշ հյուր ել կա բանվորի կյանքում — գործազրկությունը:

Գործազրկություն: Աշխատում և Սերգոն գործարանում. հանկարծ նրան զրասենյան են կանչում:

— Խնչու չեք կանչել ինձ:

— Կանչել ենք, վոր հաշիվդ ստանաս:

— Խնչ պատճառով:

— Առանց պատճառի: Գործ չըկա, կրճատում ենք արդյունաբերությունը:

— Անհասկանալի բան — մարդն առողջ և, ունի

ձեռք, վոտք, և՛ ցանկանում և աշխատել, և՛ ընդունակ և, բայց չի կարող, գործ չեն տալիս...

Սկզբում դարդ չի անում. աշխարհս հո չի քանդվել, յեզը վոր լինի՝ լուծ միշտ ել կը ճարվի: Բայց արի տես, վոր չի լինում — մտնում ես մի գործարան — չեն ուղում քեզ, համարում ես մյուսին՝ գործ չկա:

Գնում ես աշխատանքի բորսան, այնտեղ ել քեզ պես հազարները կան, հերթի յին սպասում, վոր իրենց ուժը ծախեն, բայց ուղող չկա...

Իսկ տանը՞, տանը հին, ծանոթ պատկեր: Կինը սև ամպի պես մուսյլ, յերեխաներդ քաղցած, սենյակդ ցուրտ, փող չկա... Միայն մի միտք ծակում և ուղեղդ — վորտեղ գործ գտնեմ, ինչպես փող ճարեմ, ինչ անեմ...

Դահլիճը լուռ և: Մարդիկ նստած են մտածկոտ և նրանցից շատերի աչքի առջև ինչպես կինոյում հաջորդում են միմիանց պատկերներ, վոր անքան պարզ ու սրտալի նկարում և նրանց առջև Դանեկյանը, Ամեն մեկը մտածում և. «Իսկ և իսկ այն, ինչ վոր ինձ եր պատահում, յերբ անդործ եի մնում»:

Զեկուցողը մի կում ջուր խմեց ու շարունակեց:

Վերցնենք մի ուրիշ դեպք, վորը հարուստներին ուրախացնում և, իսկ բանվորուն հուն և ուրախացնում և դարդ բերում — Ծննդաբերություն:

Ծննդաբերություն: Շատ ժամանակ և անցել այն

րից, յերբ արհեստանոցներում և գործարաններում միայն տղամարդիկ էին աշխատում: Արհեստանոցներում ու գործարաններում հիմա կանանց

թիվը որըստորեւ աճում է: Ուրինակ, Անգլիայում 1915 թվին այն գործարաններում, վորոնք աշխատում էին ինքնապաշտպանութեան համար, ընդամենը 140 հազար կին էր աշխատում, իսկ 1917 թվին նոյն գործարաններում աշխատում էր 700 հազար կին, այսինքն 5 անգամ ավելի:

Գերմանիայում 1917 թվին հիվանդանոցային գանձարկղներին մասնակցող կանանց թիվը ավելի շատ էր, քան թե տղամարդկանց: (Ինչպես հայտնի յն հիվանդանոցային գանձարկղներին մասնակցում են միայն բանվորներն ու ծառայողները): Ռուսաստանում նոյնպես գործարաններում ու արհեստանոցներում կանանց թիվը տարեց տարի աճում է. այսպես 1913 թվին գործարաններում աշխատում էր մեկ միլիոն 363 հազար տղամարդ (69⁰/₀) և 603 հազար կին (31⁰/₀), իսկ 1917 թվին Ռուսաստանում (առանց Լեհաստանի և Լատվիայի) աշխատում էր մեկ միլիոն 255 հազար տղամարդ (60⁰/₀) և 840 հազար կին (40⁰/₀):

Ահա այդ հարյուր հազարավոր կանանցից մեկը, Սիրանը, զգում է, վոր շուտով մայր պետք է դառնա: Կարծես թե մտածածուքի ու տխրելու բան չըկա: Ընդհակառակը, պետք է ուրախանալ, յերեխա պետք է լինի, ջանել հասակում զվարճութուն, իսկ ծերութեան ժամանակ՝ մխիթարութուն ու նեցուկ:

Բայց մեր Սիրանը չի ուրախանում, այլ մտածում, վոր թե հղիութունը և թե ծննդաբերութունը յերկար ժամանակ զրկելու յեն նրան աշխատելու հնարավորութունից և աշխատավարձից:

Իժիկներն ասում են, վոր հղի կանանց անհրա-

ժեշտ է թարմ ու մաքուր ոդ, իսկ Սիրանը արհեստանոցում խանձ ու մուր է շնչում:

Իժիկները խիստ, շատ խիստ արգելում են հղիներին արապ շարժումներ, խորհուրդ են տալիս թեթև դրոսանքներ կատարել, չը հոգնել, իսկ մեր Սիրանն արհեստանոցում կրում է մի քանի փթանոց ծանրութուններ և յերեկոյան, հոգնածութունից հազիվ է վտաքի կանգնում:

Սիրանին անհրաժեշտ է լավ սնունդ, վորպեսզի ուժ հավաքի ինքը և ուժ տա յերեխային արգանդում, իսկ նա ուտում է ինչ պատահի և մեծ մասամբ ցամաք: Որեցոր նրա համար աշխատանքը դժվարանում է: Հարկավոր է մի առժամանակ թողնել արհեստանոցը, բայց ինչպես թողնի գործը: Չե՞ վոր ուտել և պետք, մի կերպ ապրել: Ո՞վ կը պահի նրան: Չե՞ վոր հացն ինքն իրեն չի գալիս, ինչպես սուածն է ասում: Աշխատիլ ու կեր: Յեվ աշխատում է մեր Սիրանը, վերջին ուժերն է թափում, մինչև վերջին ուրը, քիչ է մնում հենց աշխատելիս ծնի յերեխային:

Վերջապես հասնում է ծննդաբերութեան ժամը և Սիրանն ուղի չուղի պետք է թողնի աշխատանքը: Նոր ծախսեր են պետք, նոր հոգսեր, վորոնք հանգիստ չեն թողնում և քաշում, տանում են վատառողջ Սիրանին դեպի արհեստանոց: Նույն կարիքը պոկում է Սիրանի կրծքից յերեխային: Ի՞նչ կերակրել, ծիծ տալ, ժամանակ չը կա: Աշխատանքի ժամանակ արհեստանոցից հեռանալ չի կարելի. վարպետը վոր տեսնի՝ դուրս կանի ու բոլորովին կը զրկի մի կտոր հացից: Յերեխային տատը կամ մեծ քույրը կերակրում են ինչպես պատահի՝ ճաշով, կակուղ հացով: Խեղճի բերանն են կոխում ու-

տինե կեղտոտ ծծակը, վոր չի ճշա (իսկ խղճուկը հենց այդ ծծակից ե, վոր լաց ե լինում):

Սրա հետեանքով բանվորական ընտանիքներում յերեխաները կոտորվում են ճանճերի պես: Բանվոր ընտանիքների նորածին յերեխաների 100-ից մնում ե միայն մոտ կեսը, մյուս կեսը գնում ե մյուս աշխարհ, դեռ չապրած:

Բրեմեն քաղաքում (Գերմանեայում) գիտնականները հաշվել են, վոր 1000 յերեխայից, հարուստ ընտանիքներում, ընածին թուլությունից մինչև մեկ տարեկան հասակը, 19-ն են մեռնում, իսկ աղքատ ընտանիքներում՝ 49-ը: (Բնածին թուլությունն առաջ ե գալիս գլխավորապես նրանից, վոր հղի ժամանակ մայրերը վատ են սնվում, հակաառողջապահական կյանք են վարում, հոգնում են ե այլն): Նույն Բրեմենում ուժասպառությունից ու ստամոքսի հիվանդությունից (վատ սնունդ ե արհեստական կերակրում) մեռել են հազար հարուստի յերեխայից 6-ը՝ մեկ տարեկան հասակում, իսկ աղքատի յերեխաներ՝ 1000-ից 92-ը: Թոքախտից հարուստ յերեխաները մեռնում են հազարից 2-ը, իսկ աղքատ՝ 12-ը:

Ջարմանալու բան չը կա. միթե կարող ե յերեխան ապրել, յերբ համարյա առաջին որից, կարծես դիտմամբ, ամեն բան այնպես ե դասավորվում, վոր յերեխան մեռնի: Նրան ողի պես անհրաժեշտ ե մոր կաթը, իսկ նրան կերակրում են ռետինե ծծակով, ծամած հացով, ճաշով. նրան պետք ե մոր քնքուշ խնամքը, իսկ նա ժամերով պառկած ե հիվանդ, կեղտոտված, առանց վորեեև խնամքի, արևի ճարագայթին կարոտ, առանց մի պատառ մաքուր ողի:

Ավելի շուտ զարմանիլին այն ե, վոր չը նայած այդ բոլորին, մեղանից վոմանք բախտ են ունենում աղատվելու ու ծերության հասնելու:

Մենք մի պատճառ ել աշխատավարձից զրկվելու՝ ծերություն:

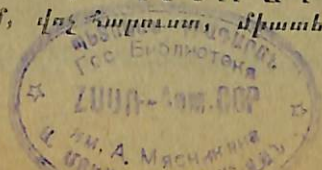
Լինում ե չի լինում մի մարդ. նա ամբողջ կյանքը աշխատանքով ե անց կացնում. աշխատում ե, աշխատում ու մաշվում: Ել աշխատելու ուժ չը կա:

Բանի ջահել ե, առողջ ու ուժեղ, նրան պահում են գործարանում, նույնիսկ գնահատում, բայց հենց վոր ծերանում ե, վոնդնում են փողոց: Չե՞ վոր բանվորը թանգարժեք մեքենա չե. գործատերը մեքենայի մասին մտածում ե, ստիպում ե մաքրել, պահպանել ու նորոգել: Մեքենան կատակ բան չե, փող արժե տիրոջը: Իսկ կենդանի մարդ — մեքենայի մասին ի՞նչ մտածել ե պետք: Կը գրի Աշխատանքի Բորսան ու թեկուղ հազար նոր բանվոր կուղարկեն — թարմ, ուժեղ, ամուր...

Իսկ այդ մաշվածը՝ բոլորովին անպետք, ծեր, հաշմանդամը, թող քաբշ գա դեպի տուն, ուր նրան սպասում են անծայր կարիքը, սովը, չքավորությունը, առանց հույսի փոքրիկ նշույլի անգամ:

Վերցնենք այրիությունն ու Եկեղեցուն և վոր-բություն:

Առաջին հայացքից մարդու թրվում ե, թե մահը կույր ե, տանում ե ուլ պատահի, ում մահվան ժամը հասել ե, վոչ վորի չի խղճում: Վոչ աղքատ ե շոկում, վոչ հարուստ, միատեսակ հնձում ե բոլորին:

Բայց յերբ ուշադիր դիտում ես մահի «աշխատանքը», տեսնում ես, վոր նա յել, հիվանդության պես մեր բանվորին և «սիրում»:

Նույն Բրեմեն քաղաքում գիտնականները հաշվել են ու իմացել, վոր 1911 թվին հարուստ մարդկանց 1000-ից 7-ն են մեռել, միջակ ազրուստի տեր մարդկանց 1000-ից՝ 10-ը, իսկ աղքատ մարդկանցից՝ 20-ը: Դուրս և գալիս, վոր չքավոր մարդիկ յերեք անգամ ավելի յեն մեռնում, քան թե հարուստները:

Նույնպիսի հաշիվներ են արվել 1900 թվից մինչև 1902 թիվը Անգլիայում և ստացվել և նույնը: Սե աշխատանքի բանվորները մեռնում են յերեք անգամ ավելի, քան աստիճանավորներն ու վաճառականները և չորս անգամ ավելի, քան քահանաները:

Այս բանն առաջ և դալիս վոչ թե նրանից, վոր յերկնայիններն ավելի մեր բանվորին են սիրում, քան հարուստներին ու տանում մեզ իրենց մոտ, այլ նրանից, վոր դարձը, հոգսը, կիսաքաղց կյանքը, մաշող աշխատանքը քայքայում են բանվորի առողջությունը և նրան գերեզման հասցնում վաղաժամ:

«Բանվորը մեռավ»: Այս յերկու կարճ բառերը իրենց մեջ պարունակում են դարդի ու արցունքի մի ամբողջ ծով:

Յեթե բանվորը մեռավ, նշանակում ե, վոր մեռավ վոչ միայն մոտիկ, սիրելի հայրը և ամուսինը, այլ մեռավ մի մարդ, վորի ընտանիքն ապրում և ընրա աշխատավարձով: Մեռավ ընտանիքի դիսավոր և, հաճախ, միակ կերակրողը, միակ հենարանը:

Անապատելի դժբախտությունից շժամ՝ հանգուցյալի կինը դիմում և գործարանատիրոջը, հանգուցյալի

ընկերներին և ոգնություն խնդրում թե իր և թե յերեխաների համար: Բայց գործարանատիրոջ չի վերաբերում այդ բանը («Խնչո՞ւ բազմացրիր»), իսկ ընկերներն իրենք անճար ու չքավոր, խնչով կարող են նրան ոգնել: Շատ շատ իրենց մեջ փող հավաքեն և մի քանի խղճուկ կոպեկ տան...

Ընտանիքը մատնվում և սովի, ցրտի ու անծայր կարիքի, վորոնք այնքան ել չեին նեղում հանգուցյալի կենդանի յեղած ժամանակ...

Ահա, ընկերներ, ի՞րչպես և ապրում բանվորը, ահա թե ինչ և տալիս նրան կապիտալիստական հասարակությունը:

Մենք, բանվորներս, շատ կրեցինք այդ կարիքն ու համբերեցինք, լուսթյամբ տարանք մեր անապահով հիյանքը, միտթարվելով, թե այս կյանքում վարած աշխատավոր ու ազնիվ կյանքը աստվածները կը վարձատրեն մյուս աշխարհում: Բայց վերջիվերջո մենք հասկացանք, վոր աստվածների վարձատրություն ասածները հեքիաթներ են, վորոնցով հարուստներն ու նրանց սպասավոր տերտերները, ռաբրիները, մոլլաները և այլ «սուրբ» միաբանությունը, խաբում են մեզ, հիմարներին և վոր «վոչ վոք չի բերի մեզ փրկություն, վոչ աստված, հերոսն ու արքան, այլ ձեռք կը բերենք ազատություն մեր իսկ ձեռքերով սեփական»:

Այդ բոլորը հասկանալուց հետո, բանվորներն ըսկեցին կոխվ մղել իսկական կյանքի համար, այստեղ, մեղսավոր յերկրի վրա, առաջարկելով հարուստներին և

իրենց սուրբ բարեկամներին ուղևորվեն մյուս աշխարհ մխիթարութեամբ ստանալու:

Բայց բանվորները մի անգամից չը հասկացան այս բանը, այլ աստիճանաբար:

Սկզբում նրանք փորձեցին ապահովել իրենց սեփական համար և ամեն մեկն ել իրեն համար: Բայց զբանից բան դուրս չեկավ: Կապիտալիստներն այնքան քիչ են վճարում բանվորներին, վոր խնայողութեան մասին խոսեցն ավելորդ ե:

Հետագայում բանվորներն յեկան այն մտքի, վոր կարող են իրենց ապահովել, աշխատավարձից զրկվելու դեպքերում, կազմակերպելով փոխադարձ ոգնութեան ընկերութեաններ, «ապահովագրելով իրենց» (ինչպես ապահովագրում են տները հրդեհից) հիմնադրութեանից, անդործութեանից և այլն: Այդ ընկերութեաններն անդամավաճարներ եին հավաքում իրենց անդամներից և ստացվող գումարներից նպաստ տալիս կարիքավորներին, աշխատավարձից զրկվածներին:

Բայց շուտով բանվորները փորձով համոզվեցին, վոր միայն իրենց վճարներով հեռու չեն գնա: Այդ ընկերութեաններին անգամ եին զրկում միայն բարձր աշխատավարձ ստացողները, իսկ չքավոր մասը չէր կարողանում բարձր անդամավաճար տալ: Այսպիսով հենց նրանք եին դուրս մնում, վորոնք ավելի կարիք ունեին հասարակական ոգնութեան և ծանր որերին վրէժ մի տեղից կոպեկ չեին ստանում:

Այն ժամանակ բանվորներն աստիճանաբար յեկան այն եզրակացութեան, վոր առանց պետական ապահովագրման ցավ չի փաբատվիլ (այսինքն առանց բանվորի ապահովման ի հաշիվ գործատերերի ու պետութեան):

«Մենք ձեզ համար ենք աշխատում, ասացին բանվորները կապիտալիստներին — ձեր գործարաններումն ենք կորցնում մեր ուժը, դուք եք ոգտվում մեր աշխատանքից, այդ պատճառով ել դուք պետք ե ապահովեք մզե, յերբ մենք ել չենք կարողանում աշխատել, յերբ մենք կորցնում ենք մեր աշխատավարձը»:

Իհարկե, բուրժուազիան իսկույն չը դիջեց և չը կատարեց բանվոր դասակարգի այդ արդար պահանջը: Այդ կռիվը դեռ մինչև հիմա յել շարունակվում ե Արևմտյան Յեվրոպայում և ուրիշ բուրժուական յերկրներում, ուր բանվորները դեռ ամեն տեղ չեն ստանում ապահովութեան, աշխատավարձը կորցնելու դեպքերում:

Մոտավորապես նույնն եր կա-
Բանվորների պայքարը Ռուսաստանում: տարվում և Ռուսաստանում: Մինչև 1903 թիվը, բանվորներն աշ-

խատավարձից զրկվելիս, բախտի բերմունքին եին յենթարկվում և շատ հաճախ, ստիպված եին վողորմութեան խնդրել: 1903 թվին բանվորներին հաջողվեց միապետութեանից իսկել մի որեք, վորի հիման վրա գործատերերը պատասխանատու յեին հանդիսանում բանվորին հասած դժբախտ դեպքերի համար: Այդ որեքի համաձայն, յեթե բանվորը մնաւում եր գործարանում, գործարանատերը պարտավոր եր վճարել նրան աշխատավարձի կեսը մինչև նրա առողջանալը, իսկ հետո՝ յեթե բանվորը հաճմանդամ եր դառնում, իրավունք ուներ դատարանի միջոցով գործատերերից փորել կենսութոշակ ստանալու:

Պարզ ե ,վոր բանվորների համար սա մի մեծ բան չեիր: Գործադուլների ժամանակ բանվորներն սկսեցին

պետութիւնից պահանջել, վոր աշխատավարձը կոր-
ցնելու բոլոր դեպքերում պետութիւնն ու գործարա-
նատերը լիովին ապահովեն բանվորներին:

1904 թվին, յերբ բարձրանում է բանվորական
գործագուշները ալիքը ամբողջ Ռուսաստանում և հա-
մարյա հասնում է կայսեր գահին, Նիկոլայ 2-ը, բան-
վորներին խաղաղացնելու նպատակով հատուկ հրաման
և արձակում, վորով բանվորներին խոստանում է «խը-
նամք տանել և պետական ապահովագրութիւն ստե-
մանել»: Բայց այդ խնամքը, յերևում է, շատ չէր ան-
հանգստացնում կայսեր սիրտը: Նա շատ չէր շտապում
իր խոստումը կատարելու: Ամբողջ ութը տարի այդ
խոստումը մնաց զանազան գրասենյակների, հանձնա-
ժողովների ու հիմնարկութիւնների մեջ: Յեւ միայն 1912
թվի հունիսի 23-ին յերկու որենք հրատարակվեց մեկը
բանվորներին՝ հիվանդութեան դեպքում ապահովելու
(հիվանդանոցային գանձարկիների մասին) և մյուսը՝
գժրախա դեպքերում ապահովագրելու մասին:

Ի՞նչպէս եին բանվոր-
ներին ապահովում
միապետության օրով:
Յերեկ դուք հիշում եք, ընկեր-
ներ, այդ որենքները և գիտեք,
թե ի՞նչպէս եին դժգոհ բանվոր-
ները: Նիկոլայն հունիսի 23-ի ո-
րենքով շատ բան չարեց մեզ համար:

Մենք պահանջում եինք ապահովութիւն աշխա-
տավարձը կորցնելու բոլոր դեպքերի համար (հիվան-
դութեան, ծննդաբերութեան, հաշմանդամութեան, ին-
վալիդութեան, գործազրկութեան, այրիութեան և վոր-
բութեան դեպքերում), իսկ կայսեր որենքները մեզ ա-
պահովում եին միայն հիվանդութեան, ծննդաբերու-

թեան և հաշմանդամութեան դեպքերում: Ինչ վերա-
բերվում է գործազրկութեան, ինվալիդութեան, ծերու-
թեան, այրիութեան ու վորբութեան, բանվորներն ու
նրանց ընտանիքներն առաջվա պէս վոչ մի ոգնութիւն
չէին ստանում:

Մենք պահանջում եինք, առանց բացառութեան,
բոլոր բանվորների ու ծառայողների ապահովում, բո-
լոր այն մարդկանց, վորոնք վարձով են աշխատում: Իսկ
Նիկոլայն բանվորների ավելի հեղափոխական մասը հան-
գստացնելու, «ռեխները փակելու» նպատակով, արձա-
կեց իր որենքը, վորը վերաբերեց միայն գործարանա-
յին ու արհեստանոցային բանվորներին: (Մոտ միկ
հինգերորդ մասին ամբողջ պրոկլամարիատի): Մնացած
բանվորներին ու ծառայողներին նոր որենքները վոչ
մի ոգուտ չը տվին:

Մենք ձգտում եինք, վոր ձրի ապահովագրվենք
գործարանատերերի ու պետութեան հաշվին, իսկ կայսե-
րական որենքը բանվորներին ստիպեց փող վճարել հի-
վանդանոցային գանձարկիներին: Այդպիսով մեր վճար-
ները համարյա յերկու անգամ ավելի եին, քան գոր-
ծառնատերերի տված վճարները:

Մենք պահանջում եինք, վոր հիվանդանոցային
գանձարկիների դեկավարութեան գործը միայն բանվոր-
ների ձեռքում կենտրոնացնել, վորպէսզի գանձարկիները
գործարանատերերից ու աստիճանավորներից կախում
չունենային, իսկ ցարական որենքները ընդհանուր ժողո-
վներին ու գանձարկիների վարչութիւնների մեջ տեղ
տվին միայն գործատերերին ու «նշանակովի» մարդ-
կանց: Այդպիսով գանձարկիները հանձնակցին աստի-
ճանավորների հսկողութեան, վորոնք շատ աչալուրջ հե-

տեղում եին գանձարկղների ամեն մի քայլին, թույլ չը տալով բանվորներին վոչ մի ինքնադործունեություն: Ապահովագրական ընկերություններն էլ, վորսնք ապահովում եին հաշմանդամ բանվորներին, որենքի համեմատ հանձնվեցին ամբողջովին գործատերերին, իսկ բանվորները միանգամայն զրկվեցին ղեկավարելու վորեն մասնակցությունից:

Գործատերերը չեին իրադործում բանվորներին ձրի բժշկելու որենքները: Այդ պատճառով մենք պահանջում եինք բժշկական ոգնություն բոլոր գործերը հանձնել հիվանդանոցային գանձարկղներին, իսկ որենքն այդ գործը թողեց ելի գործարանատերերի ձեռքում: Դուրս եր գալիս, վոչ թե բանվորներին բժշկելու գործ, այլ միայն ձեակահոսություն:

Մենք ձգտում եինք, վոր գանձարկղները, բանվորներին հիվանդություն ժանանակ, վճարելին ամբողջ աշխատավարձ, վորովհետև հիվանդն ավելի կարիք ունի փողի, քան թե առողջը (ուժեղացրած սնունդ և այլն), իսկ որենքով մենակյացին տրվում եր կես աշխատավարձ և քնտանիք ունեցողին՝ աշխատավարձի յերկու յերրորդը:

Այն ժամանակ մենք լավ եինք տեսնում կասեցական որենքների թե այդ և թե ուրիշ պակասությունները, բայց չնայած դրան, հիմնեցինք հիվանդանոցային գանձարկղներ և սկսեցինք պայքարել ինչպես գործատերներին, այնպես էլ նրանց բարեկամ Նիկոլայ Ա-ի դեմ, ոգտադործելով հիվանդանոցային գանձակցները, վորպես ղենք ինքնակալություն գեմ: Մենք հասկանում եինք և կյանքն էլ ցույց եր տալիս, վոր մենք կարող ենք բավարարել մեր բոլոր պահանջները, թե ապահովագրության և թե ուրիշ ուղղությամբ, միայն այն ղեպերում, յեթե հաջողեց-

նենք խորտակել ինքնակալությունը և խլել Նիկոլայի ու նրա աղնավանների ձեռքից իշխանությունը:

Ընկերներ, յես շատ չեմ գրագեցնի ձեր ուշադրությունը, կանդ չեմ առնի կերենակիի կառավարություն որենքների վրա: Այդ

որենքներն ևս շատ չեին լավացնում Սոցիալական ապահովագրության պայմանները: Կերենակու որով, թեև գործատերերի վճարները մեծացան, բանվորներն առաջվա պես պարտավոր եին գանձարկղ մտցնել իրենց վճարները: Որական ամենաբարձր նպաստը հասավ 3 ուրլի 33 կոպեկից մինչև վեց ուրլի 66 կոպեկի, բայց բանվորները հիվանդություն ժամանակ, առաջվա պես ելի ամբողջ աշխատավարձ չեին ստանում: Զիշտ և գանձարկղներն այժմ իրավունք ստացան բժշկական գործն իրենց ձեռքն առնելու, բայց գործատերերի վճարներն այնքան ցածր եին սահմանված, վոր շատ քիչ գանձարկղներ համարձակվեցին այդ գործն իրենց ձեռքն առնելու: Բժշկությունն առաջվա պես մեծ մասամբ գործատերերի ձեռքում քնաց: (Թեև, իհարկե, բանվորները կարիդացան գործատերերին ստիպել, մի քիչ լավացնել գործը):

Ժամանակավոր կառավարություն որենքները միայն ազատագրեցին հիվանդանոցային գանձարկղները, (ավելի ձիշտ կը լինի ասել, թե այդ բանն իրագործեց հեղափոխությունը, իսկ որենքները միայն իրենց հողվածները գրեցին), չը կարողանալով բավարարություն տալ բանվոր դասակարգի բոլոր պահանջներին:

Բանվորների ազատ-
վումը խորհրդային
խանութան օրով:

Ընկերներ, յես չեմ կանդ առնի
նաև խորհրդային իշխանություն
որենքների վրա, վորոնք հրատա-
րակվել են 1917 թվի դեկտեմ-
բերից մինչև 1921 թվի նոյեմբերի 15-ը: Այդ որեն-
քները հիմա ուժ չունեն և դրանց տեղ ուրիշներն են
հրատարակված:

Բայց նախ քան այդ նոր որենքները քննելը,
թույլ տվեք մի քանի խոսք ասել, թե ինչու յես դը-
րանք հրատարակված:

1918 թվից մինչև 1921 թվի, յերբ արհեստա-
նոցներն ու գործարանները պետություն ձեռքին եին,
Ռուսաստանում սոցիալական ապստամբություն, բառի
բուն ինաստով, չըկար: Վոչ վոք չեք ապահովագրում
բանվորներին, վոչ վոք չեք վճարում ապահովագրական
վճարներ, այլ կար միայն պետական ապահովություն:
Այսինքն, պետությունն ապահովում եր բոլոր չքավոր,
աշխատավոր մարդկանց և դրանց թվում՝ բանվորնե-
րին: Իսկ վորովհետև այդ չքավորները Ռուսաստանում
թվով շատ եին և հանրապետության միջոցները պա-
տերազմից ու քաղաքական կռիվից քայքայված ու սահ-
մանափակ՝ ապահովությունն ել մեծ չափով չեք տըր-
վում:

Բայց 1921 թվականից սկսած մեր տնտեսությունն
սկսեցինք նոր ձևով վարել: Գործարանների մի մասը
փակվեց, մյուս մասն անցավ տնտեսական հաշվի, այս-
ինքն գործարաններն իրենք պիտի պահեն իրենց, հո-
գախյն իրենց ծախսերն ու նույնիսկ ոգուտ բերին:
Արհեստանոցների ու գործարանների մի մասը կապվով
արվեց մասնավոր մարդկանց ու կոոպերատիվներին:

Բանվորների աշխատավարձն ել սկսեց մոտենալ ա-
պրուստի «կենսական միջինումին»: Արհեստակցական
միություններն սկսեցին իրադրոճել ու հաստատել այն-
պիսի աշխատավարձ, վոր բավականանում ե շատ թե
քիչ բանվորի ու իր ընտանիքի ապրուստին: Այստեղ,
իհարկե, խորհրդային իշխանությունը փոխեց իր որեն-
քները, բանվորների աշխատավարձից զրկվելու դեպքում
ապահովելու վերաբերյալ, փոխեց այնպես, վոր մի
կողմից պետությունը ստիպված չըլիներ իր հաշվով
ապահովելու վոչ պետական բանվորներին ու ծառա-
յողներին և մյուս կողմից այնպես, վոր հնարավոր լի-
ներ, իսկապես, ապահովելու բանվորներին, աշխատա-
վարձը կորցնելու դեպքում և հնարավորություն տա-
լու նրանց մի կերպ ապրելու մինչև գործ ձարելը:

1921 թվի նոյեմբերի 15-ին ժողովումի խորհուրդը
հրատարակում և բանվորների սոցիալական ապահովա-
գրման վորոշում: Այդ որենքի համաձայն, բոլոր գոր-
ծարանները, արհեստանոցները, հիմնարկություններն
ու տնտեսությունները, վորոնք ոգտվում են վարձու
աշխատանքով, պարտավորվում են իրենց բանվորների
ու ծառայողների համար ապահովագրական վճար մըտ-
ցնելու, վորպեսզի ապահովագրեն բանվորներին և ծա-
ռայողներին աշխատավարձը կորցնելու բոլոր դեպքե-
րում: Հիմնարկությունները վճարում են միմիայն իրենց
գումարներից և իրավունք չունեն կտրելու վոչ մի
բանվորի կամ ծառայողի աշխատավարձից և վոչ մի
կողմից,

Այդ որենքից հետո հրատարակվում են մի շարք
վորոշումներ ու հրահանգներ, թե հիմնարկությունները
վոքան պետք և վճարեն սոցիալական ապահովագրման

համար ու բանվորներն խնչպիսի նպատակ ստանալու իրավունք ունենալու ապահովագրական գանձարկղից:

Ահա հենց այդ որոնքների մասին եւ, վոր յեա ուղղում եմ մանրամասն գրույց անել ձեզ հետ:

Ապահովագրական
գանձարկղին:

Ապա տեսնենք, թե ի՞նչ ապահովագրական գանձարկղներ են հիմնվում: Ի՞նչ պետք է անեն այդ գանձարկղները: Դրանք ոգտակար են, թե՞ վնասակար: Ո՞վքեր պետք է ղեկավարեն այդ գանձարկղները: Գանձարկղներն ի՞նչպիսի նպատակներ են տալու բանվորներին:

Գանձարկղի կազմու-
րյունը:

Ապահովագրական գանձարկղները, նոր որենքով, կազմակերպվում են ա) Բաղադրային, միջակ մեծության քաղաքների եւ բ) Ռաշոնական՝ խոշոր քաղաքների համար, կամ այնպիսի տեղերի, ուր գործարանները շատ հեռու են գտնվում իրարից: Ամեն մի քաղաքի, շրջանի բոլոր բանվորներն ու ծառայողները գրվում են իրենց շրջանի կամ քաղաքի գանձարկղի անդամ: Առանձին գործարաններում կարելի չէ կազմել սեփական գանձարկղ, միայն այն դեպքում, յերբ գործարանը գտնվում է քաղաքից կամ հարևան գանձարկղից հեռու եւ բանվորներին անհարմար եւ հեռուտեղից ոգնություն ստանալ:

Գանձարկղների ղեկավարութ-
յունը:

Գանձարկղների ղեկավարութ-
յունը գտնվում է ընտրովի բան-
վորների ձեռքում: Գործատերն

ընդ, իհարկե, վոչ մի մասնակցություն չունեն գործը վարելու մեջ: Հիմնարկության ընդհանուր ժողովում բանվորներն ընտրում են արհեստակցական միության ղեկավարությամբ իրենց լիազորներին, վորոնք մասնակցում են արհեստակցական միություններին կոնֆերենցիային: Հենց այդ կոնֆերենցիան է հանդիսանում գանձարկղի տերն ու տիրականը. նա յե հաստատում գանձարկղի կանոնադրությունը, անդամների համար կանոններ մշակում եւ այլն:

Յեւ վորովհետեւ կոնֆերենցիան կազմված է մեծ թվով լիազորներից, վորոնք չեն կարող ամեն ուր հավաքվել, ընտրում է «գանձարկղի կոմիտե», վորն զբաղվում է նպաստներ տալու եւ ուրիշ գործերով:

Իսկ վորպեսզի կարելի լինի հետեւել կոմիտեի աշխատանքին, կոնֆերենցիան ընտրում է «վերաստուգիչ հանձնաժողով», վորն ամեն ցանկացած բաղնիքի կարող եւ վերստուգել գանձարկղի գործերը: Յեթե վերջինս, կոմիտեի աշխատանքը սխալ գտնելու լինի, կարող եւ խեղճն առաջարկել կոմիտեին ուղղել սխալը, կամ՝ կոնֆերենցիա գումարել կոմիտեն վերջնաբերու նպատակով:

Թե՛ կոմիտեն եւ թե՛ վերաստուգիչ հանձնաժողովն ընտրում են վեց ամիս ժամանակով:

Գանձարկղին մասնակցում են
Ո՞վ եւ մասնակցում
գանձարկղին:

առանց բացառության բոլոր բան-
վորներն ու ծառայողները, բո-
լոր նրանք, վորոնք վորեւ քաղաքում կամ ուղղում աշ-
խատում են վարձով, միլենույն եւ, թե՛ ում մոտ — գործա-
տիրոջ մոտ, գործարանում, արհեստանոցում, գրասե-
նյակում, հիմնարկության մեջ եւ այլն: Մի խոսքով հենց

վոր մեկը վորեւ տեղ ծառայութեան կամ աշխատանքի յի մտնում, դրանով, ուղի չուզի, դառնում և ապահովագրական գանձարկղի անգամ: Ապահովագրումը որենքով պարտադիր է:

Ո՞վ և թալիս վճարներ գանձարկղին:

Ինչպես ասացի, բանվորներն ու ծառայողները գանձարկղին վոչ մի կոպեկ չեն տալիս, այլ վճարում և նա, ում մոտ բանվորն աշխատում է՝ գործատերը, հիմնարկութունը, գործարանը, արհեստանոցը: Վոչ վոք իրավունք չունի գանձարկղի համար բանվորի կամ ծառայողի աշխատավարձից գումար կտրել: Այդ գումարները պետք է տան գործատերերն ու հիմնարկութուններն իրենց հաշվին:

Ի՞նչպիսի նպաստներ ևն թալիս գանձարկղները:

Նպաստների չափի մասին որենքներ լույս տեսան աստիճանաբար ու զանազան ժամանակներում և տղվեցին այլ և այլ լրագրներում, ժողովածուներում և այլն: Յես քաղվածներ ևմ արել և տեղեկատվի նման մի բան կազմել սոցիալական ապահովագրման մասին, թե ի՞նչպիսի նրպատակներ են տրվում, ի՞նչ չափով, ի՞նչպիսի ժամանակամիջոցում և ի՞նչ փաստաթղթեր պետք է ներկայացնել գանձարկղին, վորպեսզի այս կամ այն նպատակ ստացվի:

Յեթե, ընկերներ չեք հոգնել, յես կարող եմ կարդալ այդ տեղեկատուն, իսկ յեթե չեք ցանկանում...

Խնդրում ենք, խնդրում ենք — լավեցին ամեն կողմից:

Գուցե կան մարդիկ, վոր հոգնել են, իմ գեկուցումը շատ յերկարեց:

— Այդ բանը մենք հիմա կիմանանք — մեջ մտավ նախագահը. — Ո՞վ և համաձայն, վոր ընկ. Դանելյանը կարդա իր տեղեկատուն: Ո՞վ և հակառակ: Վոչ վոք: Պարզ է, հարցը բոլորին հետաքրքրում է: Կարդաձեք, ընկ. Դանելյան:

Դանելյանը հանեց կողքի գրպանից տետրակը և ակնոցով զինված՝ սկսեց կարդալ:

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ *)

Ի՞նչպիսի նպաստներ են թալիս սպահովագրական գանձարկղները:

Ապահովագրական գանձարկղները տալիս են հետեյալ նպաստները:

Ա. Հիվանդութեան դեպքում:

Բ. Արձակուրդի դեպքում հիվանդութեան պատճառով:

Գ. Կարանախի դեպքում (յերը բանվորին կամ ծառայողին առանձնացնում են, նրա ընտանիքում վարակիչ հիվանդութուն յերևան գալու պատճառով):

Դ. Ընտանիքի հիվանդ անդամին խնամք տանելու համար (մինչև հիվանդանոց տանելը):

Ե. Բանվորների ու ծառայող կանանց, հպիւթյան ու ծննդարերութեան դեպքում:

*) Այս կամ այն նպատակ ստանալու ձևն իմանալու համար, այս գրքի վերջում գեակոված ցանկում պետք է գտնել, թե վոք յերևան և տղված այդ նպատակ մասին խոսող գլուխը և կարգալ:

2. Նորածին յերեխայի ծախսեր հոգալու նպաստ:
Ը. Նորածնին կերակրելու նպաստ:

Թ. Գանձարկղին մասնակցողների և նրանց ընտանիքի անդամների թաղման նպաստ:

Ժ. Կենսաթոշակ ինվալիդ բանվորներին ու ծառայողներին:

Ի. Կենսաթոշակ մեռած, կամ անհետ կորած բանվորների, կամ ծառայողների ընտանիքներին:

Լ. Նպաստ գործազուրկներին:

1. Ո՞վ ունի իրավունք նպաստ ստանալու:

Ա. Նպաստ հիմն-
դրյալն պահանջում:
Հիվանդության պատճառով նր-
պաստ ստանում են նրանք, վո-
րենք մասնակցում են ապահովա-
գրական գանձարկղին և վորոնց ապահովագրական գան-
ձարկղի բժշկը գտնում է հիվանդ ու ժամանակավորա-
պես աշխատելու անընդունակ: Ապահովագրական գան-
ձարկղն իրավունք չունի բանվորին նպաստ չը տալու:
պատճառ բերելով, թե հիմնարկության տերը չի մո-
ցրել ապահովագրման վճար: Դրա համար որենքի առ-
ջև պատասխանատու չե գործատեբը և վոչ թե բան-
վորը:

2. Ի՞նչ չափով և տրվում նպաստ:

Հիվանդության պատճառով նպաստ տրվում է
այն տարիֆային վարձի համաձայն, վորը սահմանված
է հիվանդ բանվորի կամ ծառայողի աշխատած հիմնար-
կության մեջ, նույն կատեգորիային պատկանող բան-
վորի և ծառայողի համար նպաստը տրվելու մոմենտին:
Բայց համեմայն դեպո, տրվելիք նպաստը, հի-

վանդ բանվորի իսկական աշխատավարձից պակաս չը
պետք է լինի: Նա պետք է ստանա այնքան, վորքան նա
ստանում էր հիվանդանալուց անմիջապես առաջ: Նը-
պաստը չը պետք է լինի նույնպես և բարձր, քան պա-
տասխանատու քաղաքական աշխատավորի տարիֆային
17-րդ կարգը (Բոլոր հավելումներով):

Այսպիսով, յեթե հիվանդի իսկական աշխատա-
վարձը (բոլոր հավելումներով) տարիֆային վարձից
բարձր է, այսինքն ավելի բարձր, քան թե ստանում են
նույն հիմնարկության մեջ աշխատող և նույն կատե-
գորիային պատկանող բանվորները, նպաստ պետք է
տրվի իսկական աշխատավարձի չափով:

Իսկ յեթե հիվանդի աշխատավարձի ընդհանուր
գումարը գերազանցում է պատասխանատու քաղաքա-
կան աշխատավորի տարիֆային վարձի 17-րդ կարգը
(բոլոր հավելումներով), նպաստ տրվում է պատաս-
խանատու քաղաքական աշխատավորի տարիֆային
վարձի 17-րդ կարգի համաձայն և բոլոր հավելումնե-
րով:

Բացի դրանից, յեթե հիվանդի աշխատած հիմնար-
կության մեջ (հիվանդության միջոցին) բանվորների
աշխատավարձը բարձրանալու լինի, նպաստն էլ պետք
է նույն չափ ավելի տրվի: Յեթե նույն միջոցին աշխա-
տող բանվորներին վորեւ պարենի փայ և տրվում, հի-
վանդն էլ իրավունք ունի նույն, կամ ուրիշ պարենի
փայ ստանալու, ընդհանուր հիմունքներով, ինչ վոր
առողջները:

Այդ դեպքում նրան տրվում է կենսաթոշակ, վոր-
պես աշխատանքի ինվալիդի: (Տես գլուխ «Թ» ինվա-
լիդների ապահովման մասին):

Նպաստ տրվում է այն ժամանակամիջոցի համար, յերբ բանվորը հիվանդության պատճառով իսկապես չի աշխատել: Իսկ յեթե գանձարկղի անդամը հիվանդ է և աշխատում է, այդ դեպքում նպաստ չի տրվում:

Յեթե հիվանդ բանվորը կամ ծառայողը տեղավորվում է հիվանդանոցում, սանատորիայում, հանգստի տանը և այլն, ժամանակավորապես աշխատանքի ընդունակությունը կորցնելու պատճառով, ստանում է իր աշխատավարձի դրամական մասը, իսկ յեթե մինչ այդ պարենի վորսե փայ եր ստանում, զրկվում է դրանից, քանի գտնվում է հիվանդանոցում, կամ ուրիշ բուժարանում: Ընտանիքի անդամները պարենի փայը շարունակում են ստանալ, յեթե առաջ ել ստանում եին:

Մենակյաց հիվանդները, վորոնք գտնվում են հիվանդանոցում, սանատորիայում, հանգստի տանը և այլն, ստանում են նպաստ ուժիկի կեսի չափ, իսկ ընտանիքավորները՝ ամբողջ նպաստ:

4. Ի՞նչ փաստաթղթեր պետք է ներկայացնել նպաստ ստանալու համար:

Նպաստ ստանալու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել մայահովազրական գանձարկղին բժշկի և տեղկումի կողմից վավերացված բյուլետեն: Հիվանդն իր աշխատած հիմնարկությունից, յերթեեկ հիվանդանոցից կամ մայահովազրական գանձարկղից ստանում է թերթիկ և իսկույն ղիմում ամբուլատորիա կամ հիվանդանոց: Թերթիկի վրա բժիշկը նշանակում է հիվանդանալու ուրը և ամեն հաճախելուն՝ թերթիկի վրա նշանակում է հիվանդի դրությունը:

Յերբ բժիշկը հաստատում է, վոր գանձարկղի ան-

դամն առողջացած է, հիմնարկության կամ գործարանի վարչությունը թերթիկի վրա նշանակում է հիվանդության պատճառով աշխատանքը դադարեցնելու և վերսկսելու ուրը, նրա աշխատավարձը հիվանդանալուց առաջ և նույն կատեգորիային պատկանող բանվորների տարիֆային վարձը: Բանվորն այդ թերթիկը հանձնում է մայահովազրական գանձարկղին և փոխարեն ստանում է համապատասխան ցուցմունքներով տոմսակ, թե յերբ և վորտեղ պետք է նպաստ ստանա:

Իսկ յեթե հիվանդությունն յերկար է տևում, այդ թերթիկը, բժշկի ու հիմնարկության նկատողություններով ներկայացվում է գանձարկղին, յերկու շաբաթը մեկ անգամ, նպաստ ստանալու համար: Գանձարկղը դրա փոխարեն տալիս է նորը (թերթիկի շարունակությունը) և տոմսակ՝ հին թերթիկով նպաստ ստանալու իրավունքով:

Յեթե գանձարկղի անդամը նպաստ ստանալու համար անձամբ չի ցանկանում ներկայանալ, կարող է տոմսակի մյուս յերեսին նշանակել թե ում է վստահում նպաստ ստանալը:

Տոմսակը կորցնելու դեպքում անհրաժեշտ է իսկույն հայտնել գանձարկղին, վորպեսզի նպաստն ուրիշին չը տրվի:

5. Ի՞նչպես կարելի է արձակուրդ ստանալ:

Հիվանդությունից պատճառով արձակուրդի նպաստ:

Յեթե մայահովազրական գանձարկղի բժիշկը գտնում է, վոր առողջությունը վերականգնելու համար հիվանդին անհրաժեշտ է արձակուրդ ստանալ, նա պետք է այդ նշանակի թեր-

թիկի վրա: Հիվանդն այդ թերթիկը պետք է ներկայացնի գանձարկղին մինչեւ արձակուրդը զնալը: Գանձարկղը կարող է արձակուրդի իրավունք տալ կամ վրասահելով իր բժշկի վորոշման, կամ թե՛ ուղարկելով բժշկական վերահսկիչ հանձնաժողովի քննության:

Այն անդամը, վորն ստանց ապահովագրական գանձարկղի թույլտվության արձակուրդը և զնում, նպաստ չի ստանում:

6. Ո՛վ ունի իրավունք հիվանդության պայմանով արձակուրդ ստանալու:

Բոլոր բանվորներն ու ծառայողները, վորոնք ապահովագրական գանձարկղի անդամ են, այսինքն ապահովագրված են, իրավունք ունեն արձակուրդ ստանալու հիվանդության պատճառով:

7. Վճռի չափ նպաստ է սրվում:

Արձակուրդի ժամանակ նպաստ տրվում է նույնչափ, ինչ վոր հիվանդության ժամանակ: (Տես տեղեկատվի 2 կետը):

8. Արձակուրդի նպաստը վճռման ժամանակ է սեվում:

Ապահովագրական գանձարկղի թույլ տված արձակուրդի ամբողջ ժամանակամիջոցի համար նպաստ սկզբից է տրվում:

Յեթե արձակուրդ ստացող հիվանդը փոխադրվել է ուրիշ վայր և չը բավարարվելով, ցանկանում և ելի արձակուրդ ստանալ, դիմում է նույն տեղի ապահովագրական գանձարկղին և իրավունք ստանալով, փաս-

տաթղթերն ուղարկում է իր գանձարկղին հաստատելու համար:

Արձակուրդում ինքնակամորեն յերկար մնացողները, նպաստ չեն ստանում:

9. Ի՞նչ փաստաթղթեր են հարկավոր արձակուրդի նպաստ ստանալու համար:

Ով ցանկանում է արձակուրդ ստանալ, պետք է ներկայացնի գանձարկղի բժշկի նկատողությամբ թերթիկ և հիմնարկության վկայություն նույն թերթիկի վրա, աշխատավարձի և աշխատանքն ընդհատելու որվա մասին: (Տես տեղեկատվի 4 կետը):

Իսկ արձակուրդն ավելացնելու դեպքում պետք է ներկայացնել ապահովագրական գանձարկղի տեղեկություն, վորով ավելացվել է արձակուրդը և հիմնարկության տեղեկություն արձակուրդի միջոցին նույն կատեգորիային պատկանող բանվորների տարիֆային վարձի մասին:

10. Վճռի դեպքերում է սրվում նպաստ կարանսինի համար:

Յեթե ապահովագրածի ընտանիքում կարանսինի առթիվ:

Նիքում վորեւ մեկը վարակիչ հիվանդություն է ունենում և ապահովագրական գանձարկղի բժիշկը կարգադրում է ապահովագրածին առանձնացնել, (հիվանդությունը չը տարածելու նպատակով) առանձրացրածն իրավունք ունի այդ առթիվ հատուկ նպաստ ստանալու:

11. Ո՞վ իրավունք ունի այդպիսի նպաստ ստանալու

Բոլոր ապահովագրածներն իրավունք ունեն այդպիսի նպաստ ստանալու:

12. Վճռչափ նպաստ ե՞ս սրվում:

Կարանտինի առթիվ նպաստ տրվում է նույնչափ, վորչափ հիվանդության ժամանակ: (Տես այս տեղեկատվի 2 կետը):

13. Վճռ ժամանակամիջոցի համար ե՞ն նպաստ սրվում:

Նպաստ տրվում է այն ժամանակի ընթացքում, վոր ապահովագրածը անց է կացնում առանձնաբանում:

14. Ի՞նչ փաստաթղթեր են հարկավոր կարանտինի առթիվ նպաստ ստանալու համար:

Կարանտինից դուրս գալուց հետո, ապահովագրածը պետք է ներկայացնի գանձարկի թղթի տված տեղեկություն, թե վճրքան ժամանակ է անցել առանձնացրած և ի՞նչ պատճառով: Բացի դրանից պետք է ներկայացնել հիմնարկությունից տեղեկություն աշխատավարձի քանակի մասին կարանտին մտնելուց առաջ և նույն կատեգորիայի մյուս բանվորների աշխատավարձի մասին:

15. Վճռ դեպքերում ե՞ն նպաստ սրվում:

Յեթե ապահովագրածի ընտանիքում վորև մեկը ծանր հիվանդանում է և մինչև նրան հիվանդանոց տանելը կարիք է լինում խնամատարի և բժիշկին այդ անհրաժեշտ է գրտ-

Դ. Նպաստ բնագծի հիվանդ անդամին խրամակիս համար:

նում՝ բանվորն իրավունք ունի աշխատանքի չը գնալու և բացի դրանից նպաստ ստանալու հիվանդին խնամելու առթիվ:

16. Ո՞վ իրավունք ունի խնամասարության համար նպաստ ստանալու:

Խնամատարություն համար նպաստ ստանալու իրավունք ունեն բոլոր ապահովագրածներն առանց բացատրության:

17. Նպաստի չափը:

Այս նպաստը տրվում է նույն չափով, ինչ չափով ստանում են հիվանդությունից դեպքում: (Տես տեղեկատվի 2 կետը):

18. Վճռքան ժամանակամիջոցում ե՞ն սրվում նպաստ խնամասարության առթիվ:

Նպաստ տրվում է այնքան ժամանակավա ընթացքում, վորքան ապահովագրածը, բժշկի կարգադրությամբ, խնամում է ընտանիքի հիվանդ անդամին, մինչև վերջինիս հիվանդանոց տանելը:

19. Ի՞նչ փաստաթղթեր են հարկավոր խնամասարության առթիվ նպաստ ստանալու համար:

Խնամատարություն համար նպաստ ցանկացողները, պետք է ապահովագրական գանձարկի ներկայացնեն. 1. Ապահովագրական գանձարկի թղթի կողմից տեղեկություն, վոր իսկապես ապահովագրածի ընտանիքի անդամն այս ինչ ուրից հիվանդացել է, այս ինչ հիվանդությամբ, այս ինչ ուրը տեղավորվել է հի-

վանդանոցում և վոր հիվանդին մինչև այդ առանց խը-
նամքի թողնելը վտանգավոր եր:

2. Վոր տեղ չը լինելու, կամ ուրիշ պատճառով
հիվանդը չի տեղավորված հիվանդանոցում:

3. Վոր ընտանիքում հիվանդին խնամող ուրիշ
մարդ չը կար, բացի ապահովագրածից:

4. Տեղեկություն հիմնարկությունից, թե յե՞րբ և
ընդհատել ու վերսկսել աշխատանքը և թե վնասներ
ստանում: (Տես տեղեկատվի 4 կետը):

20. Ո՞վ նպաստ ստանալու իրավունք ունի:

Ե. Նպաստ ապահով-
ագրվածներին եղի-
ւորյան յեվ ծննդաբե-
ւորյան առթիվ:

Այս նպատակը ստանալու ի-
րավունք ունեն, առանց բացառ-
ություն, բոլոր ապահովագրած
կանայք, այսինքն բոլոր բանվո-
րուհիներն ու ծառայող կանայք:

21. Նպաստի չափը:

Այս նպատակը տրվում է նույն չափով, ինչ վոր
հիվանդության ժամանակ (տես տեղեկատվի 2 կետը)
և գանձարկը վսչ մի դեպքում իրավունքը չունի այս
նպատակը պակասեցնելու նույնիսկ՝ ֆինանսական ճգնա-
ժամին:

22. Վորքան ժամանակվա համար է սրվում նպաստ հղիներին ու ծննդկաններին:

Այն բանվորուհիները, վորոնք ֆիզիկական աշ-
խատանքով են զբաղվում, նպատակ ստանում են ծննդա-
բերությունից ութ շաբաթ առաջ և ութ շաբաթ հե-
տո, իսկ մնացած կանայք՝ վեց շաբաթ առաջ և վեց

շաբաթ հետո: Սրանք բոլորն ել նույն ժամանակամի-
ջոցում ազատվում են աշխատանքից:

Բերում ենք այն աշխատավոր կանանց ցուցակը,
վորոնք թեյեվ ֆիզիքական աշխատանքով չեն զբաղ-
վում, բայց նույնպես իրավունք ունեն ազատվելու
ծննդաբերումից 8 շաբաթ առաջ յեվ 8 շաբաթ
հետո:

1. Հեռախոսի կայանի ծառայող կանայք:

2. Հեռագրատան ծառայող կանայք:

3. Մանկաբարձուհիները:

4. Գլխավոր թուղթերը:

5. Մասնավոր տեղակալները:

6. Հոգեկան հիվանդանոցների ու դրանց բաժան-
մունքների բժշկուհիները, ֆեյզերուհիներն ու վերա-
կացուհիները:

7. Բժշկուհիներն ու ֆեյզերուհիները, վորոնք
գտնվում են գյուղական շրջագայող ծառայություն մեջ
և տների մեջ են բժշկական ոգնություն ցույց տալիս.
նույնպես և շրջագայող խմբերի, վիրաբաժանի ու
վարակիչ հիվանդությունների և սրանց բաժանմունք-
ների և մանկաբարձական հիմնարկությունների բժշ-
կուհիներն ու ֆեյզերուհիները:

8. Խորհրդային ամբուլատորիաների ատամնա-
բույժ կանայք:

9. Մանկատների, մանկապարտեզների ու ման-
կական գաղութների վարչուհիներն ու դաստիարակչուհի-
ները, դպրոցների ուսուցչուհիները, I և II աստիճանի
գիշերօթիկ դպրոցների դաստիարակչուհիները, Ֆիզի-
քական կրթության հրահանգչուհիները, բանտերում
ուլտուր-կրթական աշխատանք կատարող կանայք:

10. Դրամայի, ոսկերայի, բալետի և կրկեսի բեմ յեկնող զերասանութիւնները:

11. Բոլոր մշտական գիշերային աշխատանքով զբաղվողները:

12. Հրահանգչական ու տեսչական պաշտոն վարող անհատները, վորոնց աշխատանքը պահանջում է անընդհատ շրջագայութիւնը:

13. Կին գեղագործները:

14. Փոստհեռագրական կայաններում նամակներ ջոկող կանայք:

15. Գրող մեքենայի վրա աշխատող կանայք:

23. Ի՞նչ փաստաթղթեր են պէ՛տք:

Ապահովագրած հղի աշխատավորութիւնները պետք է ներկայացնեն բժշկից ապահովագրական դանձարկղին հղիութեան յոթերորդ ամիսը լրանալու վկայական, իսկ ծննդկանները՝ ծննդեան վկայական:

Բացի դրանից, թէ ատաշին և յերկրորդ գեպքում անհրաժեշտ է ներկայացնել հիմնարկութիւնից վկայական, թէ յմէրը և աշխատանքը դադարեցված և աշխատավարձի չափը (տես տեղեկատվի 4-րդ կետը):

24. Ո՞վ ունի իրավունք նպաստ ստանալու:

2. Նպաստ ստանալի
ծախսերը հոգալու հա-
մար: (սնամեկու պի-
տեւքների համար):

Յերեխայի ծախսերը հոգալու
նպաստ իրավունք ունեն ստա-
նալու.

ա) Բոլոր բանվորութիւններն ու
ծառայող կանայք:

բ) Բոլոր բանվորների և ծառայողների կանայք:

գ) Կենսաթոշակ ստացող ինվալիդների կանայք:

դ) Կենսաթոշակ ստացող ինվալիդ կանայք:

ե) Մեռած բանվորների ու ծառայողների այրիները, վորոնք այդ առթիւ կենսաթոշակ են ստանում և չեն ամուսնացած:

զ) Գործադուրկ կանայք, վորոնք այդ առթիւ նպաստ են ստանում:

ե) Նպաստ ստացող գործադուրկների կանայք:

ը) Զորակոչի յենթարկված բանվորների ու ծառայողների կանայք (նույնպես և գործադուրկների, վորոնք այդ առթիւ նպաստ են ստանում), յեթէ ծննդաբերութիւնը տեղի չէ ունենում գորակոչի յենթարկվելու որից մի ամսվա ընթացքում:

Ծննդաբերութեան առթիւ նպաստ ստանալու իրավունք ունի ամեն մի ապահովագրված, յեթէ նա կը դիմի գանձարկղին յերեխայի ծնվելու որից ինն ամսվա ընթացքում: Հակառակ դեպքում նա զրկվում է նպաստից:

25. Նպաստի չափը:

Այս նպաստը արվում է ծննդաբերութիւնը տեղի ունեցած վայրի ամսական միջին աշխատավարձի չափ:

26. Վաճառ ժամանակ և սկսվում այս նպաստը:

Նպաստը միանվագ է լինում:

27. Ի՞նչ փաստաթղթեր են պէ՛տք նպաստ ստանալու համար:

Նպաստ ցանկացողները պետք է գանձարկղին ներկայացնեն.

ա) Փառտաթուղթ, վորից յերեւա, թէ ծննդկանը պատկանում է այն կանանց թվին, վորոնք հիշված են

տեղեկատվի 24-րդ կետում (մոր կամ հոր ծառայութեան վկայական, գործադրութեան թերթիկ, ինվալիդութեան տոմս և այլն) և

բ) Յերեխայի ծննդյան վկայական:

Յեթե այս փաստաթղթերը դանձարկղում արդեն կան, կարիք չկա յերկրորդ անգամ ներկայացնելու:

Ժա ռթություն 1. Յեթե յերեխաները զույգ են ծնվում, նպաստն ել կրկնակի յե տրվում:

Ժանոթություն 2. Մահմեդական ընտանիքներին, ուր գոյություն ունի բաղմակնություն, քանի վոր այդ թույլ և տրվում ըստ սովորութեան, ծննդաբերութեան առթիվ նպաստ տրվում և ապահովագրվածի բոլոր կանանց:

28. Ո՞վ ունի իրավունք նպաստ ստանալու:

Ն. Նպաստ նախաճնին Նորածնին կերակրելու համար նպաստ ստանալու իրավունք ունեն բոլոր այն կանայք, վորոնք հիշված են այս տեղեկատվի 24-րդ կետում:

29. Նպաստի չափը:

Այս նպաստը կազմում և ամսական միջին աշխատավարձի 18 տոկոսը:

30. Վորքան ժամանակ և սրվում նպաստ:

Նպաստ տրվում և ծննդաբերութեան որից հետո ամեն ամիս և 9 ամիս շարունակ: Նպաստը տրվում և այն որից, յերբ ապահովագրվածը դիմում և գանձարկղին: Այս նշանակում և, վոր, յեթե դիմումը կատարվում և յերեխայի ծնվելուց մի ամիս անց, նպաստ տրվում և մնացած 8 ամսվա համար:

Նպաստ տրվում և անկախ այն բանից, թե մայրն իր կաթով և կերակրում յերեխային, թե վոչ:

Նպաստ տրվում և նաև վորդեգրած յերեխաների համար, յեթե ապահովագրածը համապատասխան փաստաթղթեր կը ներկայացնի Ապահովագրական գանձարկղին:

Ապահովագրած մահմեդականի ընտանիքին, մահկան կերակրելու նպաստ տրվում և կանանց և յերեխաների թվի համեմատ:

Յերեխային կերակրելու նպաստ տրվում և մի ամսվանը առաջուց յեվ այնուհետ յեվ ամեն շաբաթ վորոշված որերին:

31. Ի՞նչ փաստաթղթեր պետք և ներկայացնել այդ նպաստը ստանալու համար:

Յեթե մայրը ծննդաբերութեան առիթով միանվագ նպաստը ստացիլ և, այնուհետև պետք և ամեն ամիս ներկայացնել վկայական, վոր յերեխան կենդանի և. հավառակ դեպքում պետք և ներկայացնել ծննդյան վկայական:

32. Ո՞վ ունի իրավունք քաղվան նպաստ ստանալու յեվ ինչ պայմաններում և սրվում այս նպաստը:

Ն. Նպաստ քաղման համար նպաստ տրվում և հետևյալ անձանց և նրանց աշխատանքով ապրող ընտանիքի անդամների մահվան դեպքում:

ա) Ապահովագրած բանվորների ու ծառայողների,
բ) Կենսաթոշակ ստացող ինվալիդների,
գ) Այրիութեան ու վորրութեան առիթով նպաստ ստացողների ու նրանց ընտանիքի անդամների,

դ) Նպաստ ստացող զործագործներին,

ե) Զորակոչի յենթարկված բանվորներին ու ծառայողներին և նրանց ընտանիքի անդամներին, նույնպես և զործագործության նպաստ ստացողներին, յեթե մահը տեղի յե ունեցել վոչ ուշ քան զորակոչից մի ամիս հետո:

33. Թաղման նպաստի չափը:

Թաղման նպաստ կարելի ստանալ տվյալ վայրի ամսական միջին աշխատավարձի չափ և միանվագ: (Տես տեղեկատվի 24-րդ կետը):

34. Ի՞նչ փաստաթղթեր են պետք քաղման նպաստ ստանալու համար:

Նպաստ ստանալիս, պետք է ներկայացնել մահվան վկայական և բացի դրանից փաստաթուղթ՝ թե մեռնողը բանվոր էր, կամ ծառայող, ինվալիդ և այլն: (Վկայական ծառայությունից մասին, ինվալիդությունից, զործագործության վկայական և այլն):

Ընտանիքի անդամի մահվան դեպքում պետք է ներկայացնել վկայական, վոր վախճանվածն ուղղում էր ապանովագրածի աշխատանքով:

35. Ի՞նչ պայմաններում է տրվում կենսաթոշակ ինվալիդության առիթով:

Ի. Կենսաթոշակ ինվալիդության դեպքում:

Կենսաթոշակ տրվում է այն տնայնաց, վորոնց բժիշկները գտնում են աշխատելու ընդմիջման ընդունակ:

36. Ո՞վ իրավունք ունի ինվալիդության կենսաթոշակ ստանալու:

Ինվալիդությունից առիթով կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեն.

ա) Բոլոր բանվորներն ու ծառայողները, վստորհ հիվանդությունից կամ հաշմանդամությունից ինվալիդ են դարձել և

բ) Ծերությունից պատճառով ինվալիդ դարձաները, յեթե նրանք վարձով ախշատել են ամենաքիչը 8 տարի:

18 տարեկան հասակից վարձով աշխատողներն յեվ Կարմիր բանակից արձակվածներն ոգտվում են նպաստ ստանալու իրավունքից, անկախ այն ըանից, թե վո՞րքան ժամանակ են աշխատել, յեթե Կարմիր բանակի ծառայությունից ազատվելուց հետո աշխատել են վարձով:

Այն անձինք, վորոնք ամենաքիչը 8 տարի աշխատել են վարձով ու աշխատանքի անընդունակությունից պատճառով, հեղափոխությունից առաջ, թողել են զործը, յրավունք ունեն կենսաթոշակ ստանալու, յեթե ա) ինվալիդներին կենսաթոշակ սահմանող դեկրետը հրատարակվելուց 2 տարվա ընթացքում խնդիր են ներկայացրել իրենց կենսաթոշակ նշանակելու, անկախ այն բանից, թե վո՞րքան ժամանակ և անցել աշխատանքը թողնելուց մինչև դեկրետի հրատարակվելը և բ) նույն ժամանակամիջոցում ուրիշ աշխատանքը չեն շահագործել:

Առանձին դեպքերում Սոցիալական Ապահովագրության մարմիններն յրավունք ունեն նպաստ նշանակելու, անկախ այն ըանից, թե վո՞րքան ժամանակ և

տեկ վարձով աշխատելը, յեթե կան հատուկ բացառիկ պայմաններ, վորոնցից առաջ ե յեկել աշխատանքի անընդունակութիւնը: Այսպիսի դեպքերի մասին սոցիալական ապահովագրութեան մարմինները հայտնում են Հանրապետութեան Ապահովագրութեան Վարչութեան ի հաստատութիւն:

37. Վո՞րքան կենսաթոշակ ե տրվում ինվալիդներին:

Ինվալիդ ել կա, ինվալիդ ել. մեկն անողնական ե, կարիք ունի ուրիշի խնամքի (կույր, կաթվածահար), մյուսը կարող ե ապրել առանց ուրիշի ոգնութեան, իսկ յերրորդը՝ կարող ե, նույնիսկ, աշխատել թեթեւ կերպով:

Յեւ անհա, թե ի՞նչ չափով ե քայքայված մարդու ատոջութիւնը, դրա համեմատ ել ինվալիդները բաժանվում են մի քանի խմբի: Կենսաթոշակ տրվում ե այն ինվալիդներին, վորոնք չեն կերող աշխատել:

Այդպիսի ինվալիդների 3 խումբ կա, իսկ ընդամենը՝ 5 խումբ:

1. Ինվալիդներ, վորոնք ընդունակ չեն վոշ մի աշխատանքի ե կարիք ունեն ուրիշի խնամքի: Դրանք ստանում են կենսաթոշակ ամսական միջին աշխատավարձի 70%-ը: (Տեա տեղեկատվի 24-դ կետը):

2. Ինվալիդներ, վորոնք կարիք չունեն ուրիշի խնամքի, բայց աշխատանքի անընդունակ են: Մրանք ստանում են ամսական միջին աշխատավարձի կեսը — (50%):

3. Այն ինվալիդները, վորոնք պարբերական վոշ մի աշխատանքի ընդունակ չեն, բայց պատահական, ժամանակավոր ե թեթեւ աշխատանքով կարող են միջոց-

ներ ձարել, ստանում են ամսական միջին աշխատավարձի 35%:

4. Ինվալիդներ, վորոնք կարող են իրենց կվալիֆիկացիայից ցածր աշխատանքով զբաղվել:

5. Ինվալիդներ, վորոնք կարող են իրենց արհեստից անցնել ուրիշ, բայց նույն կվալիֆիկացիայի արհեստի: (Ապահովագրական մարմինների ոգնութեամբ):

Այս վերջին յերկու խմբի ինվալիդները (4 ե 5) ապահովվում են, կամ համապատասխան գործ ստանալով, կամ՝ զրգելով ինվալիդների արդշունարեական-ապառդական կոոպերացիայի անդամ:

4-րդ յեւ 5-րդ խմբին պատկանող ինվալիդները, նպաստ ստանալու խնդրում, ճանաչվում են իբր գործազուրկներ, ինվալիդ ճանաչելու որից սկսած մինչյեւ նրանց ապահովելը:

Ժաննթութիւն. 4-րդ ե 5-րդ խմբի ինվալիդները զրգելում են նպաստ ստանալու իրավունքից, յեթե նրանց գործ ե տրվում, իրենց աշխատանքի ընդունակութեան համեմատ ե նրանք հրաժարվում են:

Սոցիալական ապահովագրութեան մարմիններն իրավունք ունեն առաջին ե յերկրորդ խմբի ինվալիդներին տալիք զբամական նպաստը փոխարինելու, նրանց հատուկ տներում տեղավորելով (ինվալիդական տուն):

Սոցիալական ապահովագրութեան մարմինները կարող են նյութապես ոգնել այն ինվալիդներին (բոլոր հինգ խմբի), վորոնք արդշունավետ տնտեսութեան կամ արհեստի տեր են ե ոգնութեան կարիք ունեն: Յերը այս ձեով ես անկարելի յե լինում ապահովել, նը-

րանց կամ տեղ ե տրվում ինվալիդների տներում, կամ դրամական նպաստ նշանակվում:

Ծանոթություն. Ինվալիդների հատուկ տներում տեղավորված 1 և 2-րդ խմբին պատկանողներն, իրենց հաշվին ապրող աշխատանքի անընդունակ ընտանիքի անդամների համար, ստանում են նպաստ հետևյալ չափով. ընտանիքի մեկ անդամ ունեցողները — ամսական միջին աշխատավարձի 25⁰/₀, յերկու անդամ ունեցողները — 35⁰/₀ և աշխատանքի անընդունակ յերեք անդամ ունեցողները — 50⁰/₀:

Սոցիալական Ապահովագրության մարմիններին կողմից կազմակերպված արդյունաբերական և արդյունաբերական-ապագողական ինվալիդական կոոպերատիվները և ուրիշ աշխատանքային միություններն ազատվում են բոլոր ընդհանուր, պետական և տեղական տուրքերից և ժողովարարություններից:

38. Մինչեւ յե՞րբ են ինվալիդները կենսաբուսական սնունդ:

Ինվալիդության կենսաթոշակ տրվում է մինչև բժիշկների հայտնելը, թե ինվալիդը աշխատանքի ընդունակ է դարձել: Հակառակ դեպքում՝ կենսաթոշակ տրվում է մինչև մահ և նույնիսկ ինվալիդի մահից հետո, յեթե մնում են կենսաթոշակ ստնալու իրավունք ունեցող ընտանիքի անդամներ:

39. Ի՞նչ փաստաթղթեր են պետք ինվալիդության կենսաբուսական սնունդու համար:

Վորպսեդի ինվալիդն իրավունք ունենա կենսաթոշակ ստանալու, պետք է վկայական ներկայացնի

վերջին ծառայության տեղից, իսկ ծերության հետևանքով ինվալիդ դարձածները՝ բացի դրանից, պետք է ներկայացնեն վերջին 8 տարվա ծառայության փաստաթուղթ:

Դրանից հետո ապահովագրական գանձարկը ներանց ուղարքում է բժշկական քննության և վերջինի յեղրակացության համեմատ կենսաթոշակ նշանակում:

Յեթե ինվալիդը ծառայության վկայական չունի, նա կարող է դիմել տեղի ժողովրդական դատավորին և դատարանի միջոցով հաստատել, թե ինքը 8 տարի վարձով ծառայել է:

Ծանոթություն. Յեթե ինվալիդը գործը թողնելուց հետո յերկու տարվա ընթարքում չի դիմել կենսաթոշակ ստանալու, զրկվում է այդ իրավունքից:

40. Կարո՞ղ են արդյոք աշխատանքի ինվալիդներն իրենց ապրուստի տեղը փոխել, չկորցնելով կենսաբուսական սնունդու իրավունքը:

Այո, կարող են: Այն ինվալիդները, վորոնց ապահովագրական գանձարկը ապահովում է, կարող են փոխել իրենց ապրուստի տեղը վոչ միայն Հանրապետության սահմաններում, այլ և Հանրապետությունների Միության սահմաններում և ստանալ կենսաթոշակ՝ ապրած վայրում:

Ծանոթություն. Իր ապրուստի վայրը փոխել ցանկացող ապահովագրված ինվալիդը, ապրած տեղի ապահովագրական գանձարկից, պետք է ստանա պատճառաբանված փաստաթուղթ, վոր նրան անհրաժեշտ է տեղափոխվել (ընտանեկան պայմաններ, յերաշխավորում և այլն):

41. Արդյո՞ք աշխատանքի ինվալիդներն իրավունք ունեն՞ն ձրի բժշկվելու:

Այո, ունեն: Ամեն մի աշխատանքի ինվալիդ, վորն ապահովագրական գանձարկից նպաստ է ստանում, ողտվում է ամեն տեսակ ձրի բժշկությունից և ձրի ղեղերից, ինչպես մնացած ապահովագրվածները:

Ինվալիդները արտոնություն են վայելում նաև տան վարձի վերաբերմամբ:

42 Ի՞նչ պայմաններում է տրվում կենսաթուփ:

Վ. Կենսաթուփ մի-
նա՞ն է կամ անհետ կո-
րածի բնականի տե-
ղամներին:

Յեթե վոր և է բանվոր կամ ծառայող մեռնի, կամ անհետ կոր-
չի և նրա ընտանիքի անդամները
մնան առանց ապրուստի բավա-
րար միջոցների, նրանց պետք է
կենսաթոշակ տրվի:

Իսկ յեթե մեռածի, կամ կորածի ընտանիքի ան-
դամներից մեկը յեկամուտ ունի, (ամենացածր ոտճիկից
վոչ պակաս) այդ ղեպքում կենսաթոշակ չի տրվում:

Այդպիսի կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ու-
նեն ընտանիքի հետեյալ անդամները:

1. Անչափահաս յերեխաները (մինչև 16 տարե-
կան հասակը), նույնպես և յեղբայրներն ու քույրերը,
վոչ միայն այն ղեպքում, յերբ նրանք մնացել են բո-
լորովին վորբ, այլ և այն ժամանակ, յերբ հայրը կամ
մայրը կենդանի յե (յեթե վերջինս ապահովագրածի
կենդանության ժամանակ ընտանիք պահող չի):

2. Աշխատանքի անընդունակ այրին:

3. Աշխատանքի ընդունակ, բայց մինչև 8 տա-
րեկան յերախա ունեցող այրին:

4. Աշխատանքի անընդունակ ամուսինը, յեթե նա
առաջ ապրում էր ապահովագրված կնոջ հաշվին:

5. Այրին, վորը թեև աշխատում է (կամ ծառա-
յում), բայց մեկ, կամ մի քանի յերեխայի տեր է:

6. Ապահովագրածի աշխատանքի անընդունակ
ծնողները (հայր, մայր), յեթե միայն նրանք, մինչև
ապահովագրածի մահը, ապրում էյին նրա հաշվին և
ընտանիքում ուրիշ աշխատող չունեն:

Ծանոթություն. Աշխատանքի անընդունակ են
համարվում նրանք, վորոնց բժշկական մարմինները կը-
ճանաչեն վորպես ինվալիդների առաջին յերեք խմբին
պատկանող անձանց:

43. Կենսաթուփի չափը:

Կենսաթոշակ տրվում է հետեյալ չափով.

1. Յեթե ընտանիքում կա մեկ անչափահաս (մինչև
16 տարեկան հասակը), կամ ինվալիդների առաջին յերեք
խմբին պատկանող աշխատանքի անընդունակ վոր և է
անդամ, նրան տրվում է ամսական միջին աշխատա-
վարձի 25%:

2. Աշխատանքի անընդունակ, կամ 8 տարեկանից
փոքր յերեխա ունեցող այրին ստանում է ամսական
միջին աշխատավարձի 25%:

3. Յեթե ընտանիքում կա յերկու անչափահաս,
կամ աշխատանքի անընդունակ, ստանում են ամսական՝
միջին աշխատավարձի 35%:

4. Յեթե ընտանիքում կա յերեք ու ավելի ան-
չափահաս, կամ աշխատանքի անընդունակ՝ տրվում է
ամսական միջին աշխատավարձի 50%:

44. Միևնյեվ յե՞րբ և կենսաթուշակ տրվում ընտանիքի անդամներին:

Կենսաթուշակ տրվում է խնդիր տալու որից՝

ա) Անչափահասներին — մինչև 16 տարեկան դասակարգ,

բ) Աշխատանքի ընդունակ կնոջը կամ ամուսնուն՝ մինչև յերեխաների 8 տարեկան դասակարգ,

գ) Աշխատանքի անընդունակներին — կամ մինչև մահ, կամ թե մինչև բժշկիկների հաստատելը, թե նրանք արդեն աշխատելու ընդունակ են:

45. Ի՞նչ փաստաթղթեր են հարկավոր քուշակ ստանալու համար:

Կենսաթուշակ ստանալու համար ապահովագրական դանձարկղին պետք է ներկայացնել հետևյալ փաստաթղթերը.

1) Մահվան վկայական, կամ՝ դատարանի վորոշում, վոր ընտանիքի կերակրողն անհետ կորել է:

2) Վկայական ծառայության տեղից բոլոր ավյալներով ապահովագրվածի մասին:

3) Վկայական արհեստակցական միությունից, վոր մեռածը, կամ անհետ կորածը 8 տարի ծառայել է վարձով:

4) Միլիցիայից վկայական, ուր գրված պետք է լինի մեռածի, կամ անհետ կորածի ընտանիքի մնացած անդամների ազգանունը, անունը և հոր անունը, նրանց տարիքը, ապրելու մշտական վայրը, պարապմունքը՝ ընտանիքի ամեն մի անդամի յեկամուտը և յեկամուտի

աղբյուրները և թե ընտանիքի անդամներից վորոշներին ապրում մեռածի, կամ անհետ կորածի հաշվին:

5) Յեթե մեռածի ընտանիքի անդամներն ամենամիս կենսաթուշակ են ստանում, պետք է ներկայացնեն ծառայության փաստաթղթեր:

6) Վորբերի տարիքը հաստատվում է ծննդյան վկայականով, վորի մեջ պետք է նշանակված լինի — ծննդյան տարին, ամիսն ու ամսաթիվը:

7) Մեռածի, կամ անհետ կորածի ընտանիքին նպաստ տրվում է ամեն ամիս սկզբից, սահմանված ինվալիդների տոմսերով:

8) Կենսաթուշակ ստացող այրին պետք է վկայական ներկայացնի, վոր նա չի ամուսնացել և, յեթե նա կենսաթուշակը վորբերի համար է ստանում, վկայական, վոր նրանք կենդանի չեն և չեն տեղափոխված լուսավորության և առողջապահության ժողովմաների հիմնարկություններում:

Ծանոթություն. Յեթե ապահովագրվածի մահից, կամ անհետ կորչելուց հետո յերկու տարվա ընթացքում խնդիր չե տրված, այլևս կենսաթուշակ չի նշանակվում:

46. Ո՞վ ունի իրավունք նպաստ ստանալու:

Ի. Նպաստ գործազուրկներին:

Գործազրկության ամթիվ նպաստ ստանալու իրավունք ունեն այն անձինք, վորոնք չունեն վոչ աշխատավարձ, վոչ առևտուր, զբաղմունք, տնտեսություն ուրիշ յեկամուտի աղբյուր, կամ զրկվել են աշխատավարձից հիմնարկության ծառայողների թիվը կրճատելու, կամ հիմնարկության ու տնտեսություն փակվելու

պատճառով: Գործադրկութեան նպաստ ստանում են հետեւյալ կատեգորիային պատկանողները.

ա) մասնագետ բանվորներն ու բարձրագույն մասնագիտութեան ունեցող ծառայողները (բժիշկներ, ճարտարապետներ, գյուղատնտեսներ և այլն) — անկախ այն բանից, թե նրանք վճարեալ ժամանակ են ծառայել պայմանով՝ յետեւ նրանք գրված լինեն աշխատանքի բորսայում գործից զրկվելուց չորս շաբաթվա ընթացքում.

Ծանոթութիւն. Մասնագետ բանվորների առանձին խմբերի նկատմամբ, աշխատանքի շուկայի պահանջի համեմատ, արձանագրվելու չորս շաբաթվա ժամանակամիջոցը կարող է նկատի չառնվել Աշխատանքի Բորսայի Կոմիտեի և Հանրապետութեան Սոցիալական Ապահովագրութեան Վարչութեան համաձայնութեամբ.

բ) վոչ մասնագետ բանվորները, վորոնք աշխատել են անընդհատ վերջին մեկ տարվա ընթացքում և ծառայողները, վորոնք աշխատել են նույնպէս վերջին յերեք տարին, յետեւ դրանք բոլորն էլ (գործը թողնելուց հետո չորս շաբաթվա ընթացքում) արձանագրվել են բորսայում.

գ) անչափահաս բանվորներն ու ծառայողները, վորոնք վարձով աշխատելն սկսել են 16 տարեկան հասակից, անկախ այն բանից, թե վորքան են աշխատել և յետեւ նրանք արձանագրվել են գործից զրկվելուց հետո չորս շաբաթվա ընթացքում.

դ) մենակյաց կանայք, վորոնք աշխատել են վարձով (միևնույն է, թե վորքան), յետեւ արձանագրվել են գործից զրկվելուց հետո չորս շաբաթվա ընթացքում.

ե) բոլոր անչափահասները (մինչև 16 տարեկան հասակը), վորոնց թեև աշխատանքի տեսչութեան իրավունք է տվել աշխատելու, բայց հետո հանվել են գործից, արդյունաբերութեան ֆնասակար աղեկցութեան կամ այլ պատճառով, յետեւ այդ ձևով գործից զրկվելուց հետո արձանագրվել են չորս շաբաթվա ընթացքում.

զ) կարմիր բանակից դեմոբիլիզացիայի յենթարկված, կամ մշտապէս արձակուրդ ստացածները, յետեւ մինչև զինվորական ծառայութեան մտնելն աշխատել են վարձով (միևնույն է, թե վորքան ժամանակ) և յետեւ դեմոբիլիզացիայից, կամ մշտապէս արձակուրդ ստանալուց հետո չորս շաբաթվա ընթացքում արձանագրվել են բորսայում.

ը) 4-րդ և 5-րդ խմբին պատկանող ինվալիդները (անկախ վարձով աշխատելու տեսչութեանից), նույնպէս և պատերազմի ինվալիդները (վորոնք զինվորական ծառայութեան մտնելուց անմիջապէս առաջ աշխատել են վարձով), յետեւ գործից զրկվելուց, կամ ինվալիդ ճանաչվելուց հետո չորս շաբաթվա ընթացքում արձանագրվել են աշխատանքի բորսայում:

Ծանոթութիւն 1. Այս ցուցակի ա. կետի համաձայն) նպաստ ստանալու իրավունք ունեցողների համար, վորոնք դպրոցը թողել են ավարտման, կամ այլ պատճառով, աշխատանքի բորսայում արձանագրվելու ժամանակը հաշվւում է դպրոցը թողնելու օրից:

Ծանոթութիւն 2. Հիվանդութեան պատճառով գործից զրկված բանվորների ու ծառայողների համար աշխատանքի բորսայում արձանագրվելու ժամանակը հաշվւում է առողջանալու օրից:

47. Գործադրկության նպաստի չափը:

Գործադրկության առթիվ նպաստ տրվում է հետևյալ չափով.

ա) Մասնագետ բանվորներին, վորոնք իրենց աշխատանքի վերջին տեղում ստանալիս են յեղել տարիֆային շարքի 6-րդ և ավելի բարձր կարգով.

բ) Կարմիր բանակից և նավատորմից ղեմերի լիզացիայի յենթարկված, կամ մշտապես արձակուրդ ստացածներին.

գ) Բարձրագույն մասնագիտության տեր, մտավոր աշխատանքով ապրող և համապատասխան կրթություն ունեցողներին. որինակ — ճարտարապետներին, գյուղատնտեսներին, բժիշկներին, մանկավարժներին և այլն վճարվում է ամսական միջին աշխատավարձի կեսը և

դ) մնացած բոլոր գործադուրկներին ամսական միջին աշխատավարձի մի յերրորդը:

Ծանոթություն. Հանրապետության սոցիալական ապահովագրության վարչության թույլտվությամբ, կարելի յե նպաստ տալ ամսական միջին աշխատավարձի կեսի չափ նաե այն մասնագետ բանվորներին, վորոնց տնտեսության առանձին ճյուղերում թույլատրելի յե վճարել նաե տարիֆային շարքի 6-րդ կարգից ցածր ոտձիկ, բայց, համեմայն ղեպս, վոչ 4-րդ կարգից ցածր:

ե) Որական նպաստի չափը վորոշելու համար, պետք է ամսական նպաստը բաժանել 24-ի:

48. Վճարման ժամանակ և տրվում նպաստ:

Գործադուրկներին նպաստ տրվում է աշխատանքի բորսայում արձանագրվելու որից (արձակման հա-

շիվը ստանալուց հետո) մինչև գործ գտնելը, սակայն տարեկան միայն վեց ամսվա ընթացքում:

Առանձին դեպքերում սոցիալական ապահովության կոմիտեներն իրավունք ունեն երկարացնելու գործադրկության առթիվ նպաստ տալու ժամանակամիջոցը:

Ծանոթություն. Վեց ամսվա ժամանակամիջոցը հաշվում է նպաստ նշանակելու որից, իսկ ժամանակավոր ընդհատումները վեց ամսվա հաշվի մեջ չեն մշտնում:

49. Ի՞նչ փաստաթղթեր պետք է ներկայացնել գործադրկության առիթով նպաստ ստանալու համար:

Որոք գործադուրկները պետք է ներկայացնեն զանազակից իրենց վերջին ծառայության տեղից վերադառնալու, թե ինչու և յե՞րբ են արձակվել գործից, տարիֆային վճի կարգին են պատկանել և վճիքան ժամանակվա արձակուրդային կոմպենսացիա ստացել: Բացի դրանից բարձրագույն մասնագիտություն ունեցող ծառայողները պետք է ներկայացնեն իրենց վկայագրերի պատճենները: 16 տարեկան հասակից աշխատող անչափահաս բանվորները պետք է ներկայացնեն ապացույց, վոր իսկապես 16 տարեկան հասակից վարձով են աշխատել:

Մեկ տարուց պակաս աշխատած մենակյաց կանայք, վորոնք 8 տարեկանից փոքր յերախաներ ունեն, ներկայացնելու յեն յերեխաների ծննդյան վկայականները:

Կարմիր բանակից արձակվածները պետք է ներկայացնեն փաստաթղթեր, գորակոչի յենթարկվելուց առաջ վարձով աշխատելու մասին և տեղեկություն, վոր

զինվորական ծառայութեանից ազատվելուց հետո 4 շաբաթվա ընթացքում արձանագրվել են աշխատանքի բորսայում:

4-րդ և 5-րդ խմբի ինվալիդները պետք և ներկայացնեն սոցիալական ապահովում նշանակող հանձնաժողովին տեղեկութուն, վոր նրանք այդ յերկու խմբից մեկին են պատկանում:

50. Ժամանակավոր աշխատանքի անընդունակության յեւ լրացուցիչ նպաստներ:

ա) Ժամանակավորապես աշխատանքի անընդունակ գործազուրկները ստանում են իրենց հասանելիք նպաստը, անկախ սահմանված վեց ամսվա ժամանակամիջոցից, մինչեւ առողջանալը, կամ վորպես ինվալիդ նանաջվելը:

բ) Գործազուրկութեան նպաստ ստանալու իրավունք ունեցող հղի ու ծնողական կանայք (անկախ նրանից, թե նպաստ ստացողների վոր կարգին են պատկանում) գործազուրկութեան առթիվ նպաստ ստանում են մասնագետ բանվորներին նշանակված նպաստի չափով, վեց շաբաթ ծնողաբերութեանից առաջ և վեց շաբաթ հետո, յեթե նույնիսկ գործազուրկներին նպաստ տալու համար սահմանված վեց ամսվա ժամանակամիջոցն անցած լինի:

գ) Յերեսային խնամելու և կերակրելու լրացուցիչ նպաստ ստանալու իրավունք ունեն ինչպես գործազուրկները, վորոնք այդ առթիվ նպաստ են ստանում, այնպես և նրանց կանայք, ընդհանուր հիմունք-

ներով, բոլոր ապահովագրածների պես, աշխատանքի որենքների 183-րդ հոդվածի համաձայն:

դ) Նպաստ ստացող գործազուրկների և նրանց բնտանիքների աշխատանքի անընդունակ անդամների (գործազուրկի հաշվին ապրող) թաղման համան նըպաստ տրվում և ընդհանուր հիմունքներով, բոլոր ապահովագրվածների պես, աշխատանքի որենագրելի 184-րդ հոդվածի համաձայն:

ե) Բ, Գ յեւ Դ կետերում հիշված գործազուրկները նպաստ ստանում են յեւ այն դեպքում, յեթե նպաստ ստանալու համար սահմանված վեց ամսվա ժամանակամիջոցն անցնելու հետյեւանքով այդ իրավունքից զրկվել են:

51. Նպաստ նւանակելու յեւ սալու կարգը:

1) Գործազուրկներին նպաստ տրվում և աշխատանքի բորսային կից ապահովագրական գանձարկի կայանի միջոցով:

Ժամկետով յուն. Յեթե ապահովագրական գանձարկը մոտ և աշխատանքի բորսային, կարելի յե վըձարող կայաններ չը կազմակերպել, իսկ ուր աշխատանքի բորսա չկա, ապահովագրական գանձարկը թե արձանագրում և գործազուրկներին և թե նպաստներ տալիս:

2) Գործազուրկի նպաստ ստանալու իրավունքը վորոշելու, արտոնութեուն տալու և համապատասխան կատեղորիայով ցուցակագրելու գործը վարում և ապահովագրական գանձարկի հատուկ հանձնաժողովը: (Աշխատանքի բորսային կից): Այդ հանձնաժողովն են մըտնում աշխատանքի բորսայից, սոցիալական ապահովա-

գրութեան գանձարկղից և միջմիութենական մարմնից մեկական ներկայացուցիչ:

3) Նպաստ ցանկացող գործադուրկները պետք է խնդիր ներկայացնեն նպաստամատույց հանձնաժողովին, ներկայացնելով հետևյալ փաստաթղթերը.

ա) Գործադուրկության տոմս.

բ) Հաշվետեւեր, կամ վկայական վերջին ծառայութեան, կամ աշխատանքի տեղից, վորի մեջ պետք է գրուած լինի. 1. պաշտոնն ու արհեստը, 2. արձակելու ժամանակը, 3. մինչև ամսի քանիքն է բավարարուած աշխատավարձով, 4. վերջին աշխատանքի տեղութեանը և 5. տարեֆային շարքի կարգը:

գ) Փաստաթուղթ, թե ընդամենը ինչքան ժամանակ է աշխատել վարձով:

դ) Միլիցիայի, կամ համապատասխան կազմակերպութեան վկայական այն մասին, վոր գործադուրկին ապրուստի մոշ մի միջոց չունի, որինակ՝ աշխատավարձ, առևտուր, զբաղմունք, անտեսութեան և այլն:

ե) Բացի գրանից հարմիր բանակից զեմորելի-գացիայի յնթարկուած, կամ մշտապես արձակուրդ ստացած գործադուրկները ներկայացնում են զինվորական վարչութեանից ստացած անձնագիր, ինվալիդները — ինվալիդային այս, կամ այն խմբին պատկանելու վկայական, իսկ մենակյաց կանայք՝ տեղեկութեան իրենց ընտանեական գրութեան մասին:

զ) Հանձնաժողովը նպաստ տալու հարցը քննում է մի շարքաթիւ ընթացքում: Նպաստի իրավունք տալու դեպքում, հանձնաժողովը գործադուրկին տալիս է «Գործադուրկի թերթիկ» նպաստ սպանալու համար,

իսկ տոմսի վրա նշանակում է, թե վորքան նպաստ է նշանակվել:

Ժանոթում յուն. Գործադուրկին նպաստ նշանակվում է խնդիր տալու որից, բայց 48-րդ հոդվածի սահմաններում:

ր) Ապահովագրված գործադուրկը պարտավոր է սահմանված որերին ներկայացնել աշխատանքի բորսային «Գործադուրկի թերթիկը» ստուգման, թե արդեօք, նա սահմանված որերին հաճախել է բորսան և չի հրաժարվել առաջարկած աշխատանքից առանց հարգելի պատճառի:

Գործադուրկի թերթիկն առանց այդ նկատողութեանները ուժ չունի:

Նպաստ ստացող գործադուրկին ժամանակավոր աշխատանքի ուղարկելիս, «թերթիկի» վրա նշանակվում է, թե վորքան ժամանակ է աշխատել:

ը) Նպաստ ստանալու համար, «թերթիկն» ապահովագրական գանձարկղին ներկայացնելիս, գործադուրկը պարտավոր է հայտնել իր հասցեն, յեկամուտի չափն ու կողմնակի աշխատավարձը, յեթե նա այդ ունեցել է գործադուրկության շրջանում:

թ) Ապահովագրական գանձարկղը կասկածելի դեպքում, 3 որվա ընթացքում քննութեան է յեկամութեան գործադուրկի գույքն ու նյութական գրութեանը և ըստ այն վճռում նպաստ տալու հարցը: Յեթե այդ 3 որվա ընթացքում գործադուրկի գույքն ու նյութական գրութեանը չի հաշողվում պարզել՝ նպաստը տրվում է առանց քննութեան:

ժ) Գործադուրկներին նպաստ տրվում է ամիսը 2

անգամ, իսկ յեթե տեխնիքական պայմանները թույլ
չեն տալիս՝ ամենաուշը ամիսը մեկ անգամ:

52. Գործազուրկները վո՞ր դեպքում են գրկվում
ևսպաս յեվ արտոնություն ստանալու իրավունքից:

Գործազուրկը գրկվում է նպաստ և արտոնու-
թյուն ստանալու իրավունքից հետևյալ դեպքերում.

ա) Յերբ աշխատանքի բորսայում ցուցակից հան-
վում է, առանց հարգելի պատճառի, սահմանված ժա-
մանակին չը ներկայանալու հետևանքով:

բ) Յերբ առանց հարգելի պատճառի հրաժար-
վում է աշխատանքի բորսայի առաջարկած գործից:

գ) Յերբ քննությունը յերեան է հանում, վոր
գործազուրկն ունի քիչ, թե շատ հաստատուն կող-
մակի աշխատավարձ, կամ յեկամուտ:

դ) Յերբ պարզվում է, վոր գործազուրկը սխալ
տեղեկություններ է տվել և այդ հիման վրա հանձնա-
ժողովը սխալ յեզրակացություն է հանել:

Ժամկետով յում. Գործազուրկի բորսան չըներ-
կայանալու և առաջարկած գործից հրաժարվելու դեպ-
քերը (առանց հարգելի պատճառների) նախատեսված
են Աշխատանքի ժողովրդական Կոմիտարիատի հրա-
հանգներում:

Այս հոդվածի «ա» և «բ» կետերում հիշած գոր-
ծազուրկներին ցուցակից հանելու մասին, աշխատանքի
բորսան, իսկ պետք յեղած դեպքում նաև նպաստա-
մատուցց հանձնաժողովը, իսկույն հայտնում են ապա-
հովազրական գանձարկղին:

Նպաստ ստանալու համար խնդիր տվող և արդեն
նպաստ ստացող գործազուրկների նյութականի մասին

քննություն կատարում է ապահովագրական գանձար-
կղը:

Յեթե հանձնաժողովը մերժում է նպաստ նշանա-
կել վորևե մեկին, գործազուրկները կարող են դիմել
գավառային աշխատանքի բաժնին, իսկ կենտրոնում՝
հանրապետություն սոցիալական ապահովագրության
վարչության, վորոնց կայացրած վորոշումը վերջնա-
կան է:

53. Լրացուցիչ կանոն:

1) 47-րդ հոդվածի «ա» կետում հիշված գործա-
զուրկներն իրավունք ունեն արտոնություններից ոգ-
տվելու՝ աշխատանքի ժողկոմի վորոշումներում հայտա-
րարված կանոնների համաձայն:

2) Այն պաշտոնյաները, վորոնք գիտություն
կեղծ վկայություն են տալիս գործազուրկի նյութական
դրություն, ծառայության մասին և այլն, պատաս-
խանատու յեն ժողովրդական դատարանի առջև քրեա-
կան որենսգրքի 116 հոդվածի համաձայն, ինչպես զեղ-
ծարար անձինք:

3) Այն գործազուրկները, վորոնք գիտավորյալ
կերպով սխալ տեղեկություններ են ներկայացնում ի-
րենց մասին, ցանկանալով ապուրինի կերպով նպաստ
ստանալ՝ պատասխանատվության են յենթարկվում
քրեական որենսգրքի 90 հոդվածի համաձայն:

Վերջացնելով տեղեկատվի ընթերցումը, Դանելյանը
Քիչ ջուր խմեց, բոտ սովորականի լուռ քայլեց բեմի
վրայ և շարունակեց:

Այսպիսով, ընկերներ, ինչպես տեսնում եք, սոցիալական ապահովագրութեան որոնքը համարյա լիովին բավարարում է բանվոր դասակարգի բոլոր պահանջները, վորոնց համար մենք պայքարել ենք շատ ու շատ տարիներ և վորոնց համար մենք այնքան զոհեր ենք տվել:

Իմ զեկուցումը, ընկերներ, շատ յերկարեց և ձեզանից շատերը, յես տեսնում եմ, հոգնեցին: Յես շուտով կը վերջացնեմ:

— Խնդրում ենք, ինչդրում ենք, Դանելյան, խոսիր, լավեցին ուժեղ ձայներ:

— Քիչ բան մնաց ասելու ձեզ, ընկերներ, յես ուզում եմ մի քանի խոսք ասել բժշկական ոգնութեան մասին:

Ապահովագրական
գանձարկղներն ու բր-
ժեկական ոգնություն-
ն բանվորներին:

Ընկերներ, ով վոր, քիչ թե շատ, լուրջ մտածի սոցիալական ապահովագրութեան գործի մասին, նա կը հասկանա, վոր այդ գործում գլխավոր դեր խաղում է ծրի բժշկական ոգնութեանը: Յերբ վոր մարդու ձեռքը, վորքը, գլուխը, կամ մարմնի ուրիշ վորեւ մասը ցավում է, նա այդ ժամանակ նպաստի մասին քիչ է մտածում: Նրա համար կարեւոր է ցավից ազատվել, նրա համար գլխավորը բժշկվելն է, իսկ նպաստի մասին նա հետո կը մտածի:

Գանձարկղն ամենից շատ շահագրգռված է, վոր լավ բժշկի ապահովագրվածներին: Չե՞ վոր քանի լավ են բժշկում բանվորին, այնքան շուտ է առողջանում նա և գանձարկղն էլ, հիվանդութեան որերի հա-

մար, քիչ վճարում: Ընդհակառակը՝ քանի վատ են բժշկում բանվորին, այնքան յերկարում է նրա հիվանդութեանն և այնքան էլ գանձարկղը ստիպված է լինում ավելի ծախսել, նպաստ տալ հիվանդին:

Անհրաժեշտ է վոչ միայն բժշկել բանվորներին, կազմակերպել հիվանդանոցներ և այլն, անհրաժեշտ է գլխավորապես կովել վոչ միայն այն հիվանդութեան դեմ, վորն արդեն ձանկել է բանվորին, այլ և այն հիվանդութեան դեմ, վորը դեռ չի հասել նրան:

Վերցնենք, որինակ, սե կամ իսկական ծաղիկը: Ամեն մարդ կարող է լիովին անջնաս դարձնել այդ հիվանդութեանն իր համար, յեթե ժամանակին պատվաստվի: Նույնպիսի պատվաստ են գործածում նաև վորիշ հիվանդութեանների դեմ — խոլերայի, վորոնք վայնի տիֆի և այլն: Նշանակում է գանձարկղը պետք է հողա վոչ միայն այդ հիվանդութեաններով վարակել և հոգա վոչ միայն այդ հիվանդութեաններով վարակված բանվորին նպաստ տալու մասին, այլ և ամեն միջոցներ պետք է ձեռք առնի մյուս առողջ ապահովագրվածներին ազատելու վարակումից, ժամանակին պատվաստելով և բացատրելով բանվորներին պատվաստի անհրաժեշտութեանը, վորովհետև շատերը, հաճախ, վախենալով պատվաստից խուսափում են:

Հիմա վերցնենք ուրիշ հիվանդութեան՝ թոքախտը: Թոքիկներն ապացուցել են, վոր այդ հիււրն ամենից հաճախ այցելում է բանվորներին և այն բանվորներին, վորոնք ստիպված են աշխատելու փոշու մեջ: Ներին, վորոնք ստիպված են աշխատելու թոքախտի (Դրա պատճառներն յես առաջ ասել եմ): Նշանակում է, յեթե գանձարկղն ուզում է իր անդամներին թոքախտից ազատել, նա վոչ թե պետք է ապահովի միայն թոքախտավորներին, այլ և պետք է ստիպի գործատե-

րերին և գործարանների ու արհեստանոցների վարչություններին ձեռք բերել փողի ծծող գործիքներ և առհասարակ միջոցներ ձեռք առնել, արհեստանոցներում մաքրություն պահպանելու և այլն:

Յեա կարող էի ձեզ շատ որինակներ բերել, բայց իմ զեկուցումն առանց այն էլ յերկարեց: Կարծում եմ, վոր ձեզ համար ել ցերեկվա պես պարզ է, վոր դրամական նպաստն ու բժշկական ոգնությունը մեծ կապ ունեն իրար հետ (Չե՞ վոր անապահով, քաղցած բանվորին բժշկելը զուր աշխատանք է: Քաղցած մարդու փորն ինչքան ուզես լցրու զեղով — չի առողջանա):

Հին կառավարության որով և բուրժուական յերկրներում, ինչպես յես ասացի, մենք պահանջում եմք, վոր բանվորների բժշկության ամբողջ գործը հանձնվի հիվանդանոցային գանձարկղներին, ինչպես բանվորության ամենամոտ կազմակերպության:

Ներկայումս, որենքով, ապահովագրածները ձրի բժշկության իրավունք ունեն և այդ գործը գտնվում է ժողովրդական Առողջապահության Կոմիտեի ատի ձեռքում: Բայց, վորպեսզի ապահովագրածներին բժշկելու գործը լավ հիմքերի վրա լինի զբված, վերջինս առանձնացրած է ընդհանուր գործից:

Կենտրոններում առողջապահության ժողկոմին կից և գավառներում առողջապահության բաժիններին կից գոյություն ունեն ապահովագրածներին բժշկական ոգնություն ցույց տվող յենթաբաժիններ, վորոնք վարում են բանվորներին ու ծառայողներին բժշկելու և գեղորայքով ոգնելու գործը:

Յեթե այս գործը գտնվում է յենթաբաժինների ձեռքում, դա զեռ չի նշանակում, վոր գանձարկղներն

այդ պատճառով պետք է հեռու կենան ու չը խառնվեն բանվորներին բժշկելու գործին: Ընդհակառակը՝ նրանք պետք է ամենաակտիվ մասնակցություն ցույց տան բանվորներին բժշկելու գործում և պետք է ձգտեն, վոր բանվորները փաստորեն, ստանալու լինեն բժշկական և գեղորայքի ձրի ոգնություն, վոր այդ ոգնությունը, վորքան կարելի յի, լավ լինի կազմակերպված, մոտ լինի բանվորներին և այլն:

Ահա այն բոլորը, ինչ վոր այդ առթիվ ուզում էի ասել:

Ընկերներ, բանվորների բուժման ու ապահովման գործն արժանի բարձրության վրա դնելով՝ մենք կուռ բանակով կը շարժվենք բանվոր դասակարգի վաղեմի թշնամիների դեմ — հիվանդության, հաշմանդամության և այլ դժբախտությունների դեմ և յես հավատացած եմ, ընկերներ, մենք կը կարողանանք նրանց հաղթել: Դանելյանը վերջացրեց:

Ուժեղ «կեցցե»-ներն ու հավանություն արտահայտող բացականչությունները ցույց տվին զեկուցողին, վոր նա, լսողների սրտից եր խոսում:

— Արդյոք վոչ վոք չի՞ ցանկանում զեկուցման առթիվ արտահայտվել — դիմեց նախագահը ժողովականներին, յերբ ծափահարությունների ու բացականչությունների աղմուկը մի քիչ դադարեց:

— Խոսք տվեք լավեց ձուրող Մսխի փոխանակությանը: Հովհաննիսյանի ձայնը, վորը մի ժամանակ, հին կառավարության որով, աշխատել և հիվանդանոցային գանձարկղում:

— Համեցեք այստեղ, ընկեր Հովհաննիսյան, բեմ բարձրացեք — դիմեց նրան նախագահը:

— Զե՛, յես եստեղից կը խոսեմ... Սովոր չեմ բեմից խոսելու, իմ ձայնն եստեղից ել կը լսվի... Ընկեր նախագահն առաջարկում է արտահայտվել Դանեկյանի զեկուցման առթիվ: Ել ի՞նչ արտահայտվել: Դանեկյանն ենպես կարգին ամեն ինչ հալեց ու լցրեց, վոր ել ավելացնելու բան չմնաց: Յես ուզում եմ միայն մի քանի առաջարկություն անել, վորոնք, իմ կարծիքով, պետք է վոր ընդունվեն:

Իմ առաջին առաջարկությունն է, հաստատել ապահովագրական գանձարկղների կազմակերպման վերաբերող սրկները, այսինքն՝ ճանաչել, վոր այդ գործը մեր բանվոր մարդու համար ոգտակար է և վոր, որքան, բանվորներն այդ զգալով, միահամուռ կաշին գանձարկղներ կազմակերպելու գործին:

— Քվեարկում եմ այդ առաջարկությունը — դիմեց նախագահը ժողովին: Ո՞վ է ցանկանում հակառակ արտահայտվել: Ցանկացողներ չկան: Քվեարկում եմ: Ո՞վ է առաջարկության կողմակից: Ո՞վ է հակառակ: Ընդունվում է միաձայն:

— Իմ յերկրորդ առաջարկությունն այս է. թիկմներ վստահում ենք մեր գործկոմին և արհեստակցական միության, բայց և այնպես յես առաջարկում եմ, վոր, յերբ ապահովագրական գանձարկղի համար ներկայացուցիչներ ընտրելու պետք լինի, այդ հարցն անհրաժեշտ է դնել ընդհանուր արհեստակցական միության կոնֆերենցիային, վորն և իրավունք ունի ապահովագրական գանձարկղի կոմիտե ընտրելու:

— Առարկող չկա, ընկերներ — դիմեց նախագահը ժողովին: Ընդունվում է:

— Բժշկական ոգնություն մասին յես հիմա վոչինչ չեմ ասի: Սուայժմ քաղաքային տողջապահական բաժնի թող աշխատի գանձարկղի հակողություն տակ, թեև, ճիշտ պետք է խոսել, առանձնապես լավ չի աշխատում, բանվորները շատ են գանդատվում նրանից: Վոչինչ, ապրենք, ծամենք ծամծամենք, տեանենք գործն վնչպես կերթա: Գանձարկղն, իհարկե, պետք է ամենաթունդ աշխատանքի ուղին և ծուծը դառնա: Մեզանից ամեն մեկը, իհարկե, հասկանում է, վոր բուժվելը ամենագլխավոր բանն է. գրամական նպաստը դատարկ բան է, գլխավորը, իհարկե, բուժելն է:

Ամեն կողմից աղմկեցին:

— Ճիշտ է ասում, ուղիղ է: Նպաստն ինչ է. նըպաստ յես ել կը տամ քեզ... Դու բժշկիր ինձ, յերբ հիվանդ եմ, իսկ նպաստն ինչ... Յես անցյալ անգամ յերբ շարաթ ընկած եի անկողնում, կանչեցի պետական բժշկին, կանչեցի՝ չեկավ: Ստիպված յեղա փողով մասնավոր բժիշկ կանչել. ահա քեզ նպաստ, պայթեց, գընաց...

— Ասում եմ, կապրենք, կը տեսնենք — լսվեց Հովհաննիսյանի հանդարտ ձայնը: Այդ գործն, իհարկե, պետք է մանրամասն քննել. գուցե իսկապես հիմա գեռ շուտ է խոսել գանձարկղներին հանձնելու մասին... Լավ, կը նայենք:

— Ընկերներ, թույլ տվեք մի վերջին առաջարկություն ել անել — շարունակեց Հովհաննիսյանը, վորքն, յերևում է, ճանճ չեր վորսում Դանեկյանի զեկուցման ժամանակ:

— Կարծում եմ, վոր դրա դեմ ել վոչ վոք չի առարկի: Դանելյանի բանը լավ ե. հավաքել ե լրագիրներ, ժողովածուներ, շարաթաթերթեր ե վարպետորեն իրեն համար նպաստների մասին տեղեկատու ե կադմել: Նրա համար լավ բան ե, վոր ցարական բանտերում, ընկերների ոգնությամբ, վարդացած մարդ ե դարձել: Իսկ յես, ահա, շատ ուշադիր լսեցի Դանելյանի զեկուցումը, բայց մի հարցրեք ինձ, թե ի՞նչ նրպաստ ե սահմանված այս ինչ դեպքում, ի՞նչ փաստաթուղթ պետք ե ներկայացնել գանձարկղին, վորպեսզի մարդ ստիպված չլինի մի քանի անգամ գնալ դալու, կուզեք սպանեցեք, չգիտեմ: Մեզ պես մարդիկ միթե կարող են հիշել այդ բոլորը: Յեւ ահա յես առաջարկում եմ, պահանջել գանձարկղից՝ շուտով հրատարակել Դանելյանի տեղեկատու, կամ դրա նման մի ուրիշը, վորպեսզի ամեն հիմնարկության մեջ, գործկոմում անպայման լինի ապահովագրական տեղեկատու: Մենք նույնիսկ հին ժամանակ ձրի բաժանում եինք այդպիսի գրքույկներ, ուր տպված էին լինում մասնակցողներին վերաբերող բոլոր կանոնները: Իսկ յեթե գանձարկղը դեռ կարողութուն չունի ձրի բաժանելու՝ թող փողով ծախի, բոլորն ել կառնեն, վորովհետեւ բոլորը պետք ե գիտենան իրենց իրավունքները: Միթե լավ չեմ ասում, ընկերներ:

— Ճիշտ ե, լավ ես ասում, կեցցես Հովհաննիսյան — լավեցին բացականչություններ:

— Առարկութուն չկա — դիմեց նախագահը ժողովին:

— Բնդունվում ե: Ել ուրիշ առաջարկութուն չը-

կա: Վոչ վոք չի ցանկանում զեկուցման առթիվ արտահայտվել: Այդ դեպքում ժողովը հայտարարում եմ փակված:

Ժողովականներն ազմկով դիմեցին դեպի դուռ: Մի քանի բողեյից ահումբի դահլիճը դատարկվեց ու միայն ծխախոտի քուլաներից յերևում եր, վոր քիչ առաջ այստեղ բազմամարդ ժողով ե կայացել:

Իսկ փողոցներում բանվորների խմբերը զվարթ կերպով փոխանակում էին իրենց տպավորությունները Դանելյանի զեկուցման մասին:

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Ծ

Բժեկական ոգնության տեսակներ:

Ամեն մի ապահովագրած, պետք յեղած դեպքում, ձրիաբար ստանում ե 1) հանկարծակի հիվանդության, ե դժբախտ դեպքերի ժամանակ բժշկական ոգնություն, 2) ամբողջատորիաներում ամեն մասնագիտության բուժում, 3) մանկաբարձական ոգնություն, 4) ոգնություն տանը, 5) հիվանդանոցում, 6) սանատորիայում ե ամբարանոցում, 7) դեղորայք ե այլն:

Բժեկական ոգնություն ապահովագրվածի քննանիքի անդամներին:

Ձրի բժշկական ոգնություն ե դեղորայք ստանում են ապահովագրածի ընտանիքի հետեյալ անդամները:

1) Ապահովագրածի կինը, անկախ նրա աշխատանքի ընդունակ լինելուց:

2) Անչափահաս յերեխաները, յեղբայրները, քույրերը (մինչև 16 տարեկան հասակը), յեթե նրանք ապրում են ապահովագրածի հաշվին:

Ծանոթութիւն: Յեթե յերեխաները, յեղբայրներն ու քույրերը սովորում են դպրոցում և համապատասխան դպրոցական հիմնարկութիւնից չեն ստանում բժշկական ոգնութիւն, այդ դեպքում նրանք այդ ստանում են, վորպես ապահովագրածի ընտանիքի անդամներ, անկախ նրանց տարիքից:

3) Ապահովագրածի աշխատանքով ապրող, թեկուզ աշխատանքի ընդունակ ծնողները (հայր և մայր), յեթե յեկամուտ չունեն:

4) Ապահովագրված կնոջ աշխատանքի անընդունակ ամուսինը:

Յերթեվել հիվանդների բժշկելու կանոններ:

1. Հիվանդացած բանվորը, ծառայողը կամ նրա ընտանիքի անդամն անհրաժեշտ ոգնութիւն ստանալու համար, դիմում և մոտակա հիվանդանոցը (իւր հիմնարկութեան կամ ռայոնի):

2. Հիվանդութեան պատճառով գործից դուրս յեկած բանվորներն ու ծառայողները, վորոնք կարիք ունեն յերթեվել բուժարանի ոգնութեան, հերթ պահելու վերաբերմամբ, առաջնութիւն են վայելում:

Ծանոթութիւն: Ապահովագրվածը կարող է բուժվել իւր ցանկացած հիվանդանոցում:

3. Բժշկական ոգնութիւն ստանալու հանար պետք է ներկայացնել ապահովագրական գրքույկ:

Ծաւնոթութիւն. Ապահովագրական գրքույկն ուրիշներին տվողները պատժվում են ինչպես զեղծարարներ:

4. Ապահովագրվածներին տրվում է բոլոր մասնագիտութիւններին վերաբերող բժշկական ոգնութիւն:

5. Առաջնաբուժական ոգնութիւնն ասածը հասկացվում է ատամների մաքրելը, հանելը և փչացած ատամները ցնելը:

Տանը բժշկական ոգնութիւն ստանալու կանոններ:

1. Գանձարկղի ռայոնական բժիշկն այցելում և բացատրելու ծանր հիվանդներին, վորոնք անկարող են դիմել յերթեվելների բուժարան:

Ծանոթութիւն: Ռայոնական գանձարկղի բժիշկներն իրենց աներում իրավունք չունեն հիվանդներ ընդունելու բժշկական յենթաբաժնի հաշվին:

2. Գանձարկղի բժիշկները պարտավոր են բուժել ապահովագրվածին և նրա աշխատանքով ապրող ընտանիքի անդամներին տանը, միայն կորոն ստանալուց հետո:

Ծանոթութիւն. Շուտափութ ոգնութիւն պահանջող դեպքերում, որինակ, ուժեղ արյունահոսու-թիւն, խոշոր այրվածք, թունավորում, ջարդվածք և այլն, վորոնք մահ են սպառնում, բժիշկներն ոգնում են առանց կորոնի: Այդ դեպքում կորոնին ժամանակավորապես փոխարինում է հիվանդի, կամ նրա մոտիկների ստորագրութիւնը այցելութեան մասին:

3. Յեթե կորոնը հանձնվել և բժշկվել մինչև ցերեկվա ժամը 12-ը, այցելութիւնը մյուս որվան չի կա-

բիլի հետաձգել: Կարոնն ուժ ունի յերեք որվա ընթաց-
քում: Դրանից հետո, յերբ հիվանդութունը պարզվում է,
կարոն տրվում է միայն մի այցելության համար:

Հիվանդին կարող է այցելել և ուրիշ ուսյոնի
բժիշկ, վերջինի համաձայնությամբ:

4. Հիվանդին բուժում է մեկ բժիշկ, բայց ան-
հրաժեշտ յեղած դեպքում, կարելի չե բժշկական խոր-
հրդակցության հրավիրել յենթարաժնի և ուրիշ բժիշ-
կներին: Խորհրդակցել հրավիրվում է այցելող բժշկի նա-
խաձեռնությամբ և համաձայնությամբ:

5. Խոլերա, ամեն տեսակ տիֆ, ժանտախտ, ծա-
ղիկ, դիֆտերիա, սկարլատինա և ուրիշ սուր վարակիչ
հիվանդութուն ունեցողներն ուղարկվում են հիվանդա-
նոց:

6. Ուժանդակ բժշկական ոգնություն ցույց են տա-
լիս ուսյոնական ֆելդշերները և մանկաբարձուհիները
բժշկի ցուցմունքով:

7. Բժշկին տուն հրավիրելու համար, ապահովա-
գրածները դիմում են բժշկական ոգնության յենթա-
բաժնին կամ լիազորին՝ համապատասխան փաստա-
թղթով (ապահովագրական գրքույկ):

Հիվանդանոցի կանոններ:

1. Հիվանդանոց պառկելու կարիք ունեցողնե-
րն ուղարկվում են ապահովագրական գանձարկղի
հիվանդանոցները, յեթե կան այդպիսիք: Հակառակ
դեպքում, խորհրդային հիվանդանոցները պարտավոր են
առաջին հերթին ապահովագրած հիվանդներին ընդու-
նելու:

2. Ծանր հիվանդին տեղափոխելու համար տրվում

և Շուտափույթ Ոգնության կառք: (Յեթե կան այդպի-
սի կառքեր):

3. Ծննդկաններին ուղարկվում են հատուկ Ծնն-
դաբերական տներ:

Ծանոթություն. Ծննդաբերության որը ծննդկա-
նին կարելի չե հիվանդանոց ընդունել ապահովագրա-
կան գրքույկով, իսկ հաջորդ որն այդ մասին պետք է
հայտնել բժշկական յենթաբաժնին և ըստ հերթա-
պահ բժշկի վկայության, թույլ լինի պահանջա-
գրական գանձարկղի հաշվին բուժվելու համար:

4. Ամեն մի ապահովագրված պետք է հիշի իր ու-
սյոնի բժշկի ու մանկաբարձուհու հասցեն, վոր շուտա-
փույթ ոգնության կարիք յեղած դեպքում կարողանա
նրան դիմել:

(Այդ մասին կարելի չե տեղեկանալ ապահովա-
գրածներին բժշկական ոգնություն ցույց տվող յենթա-
բաժնում և ապահովագրական գանձարկղում):

Բոլոր թյուրիմացությունների մասին պետք է
անհապաղ հայտնել ապահովագրական գանձարկղին և
բժշկական յենթաբաժնին:

Դեղ սահմապու կարգը:

Յեթե հիվանդը, բացի բժշկական խորհրդից ունի
նաև դեղի կարիք, պետք է հիվանդանոցից կամ չապա-
հովագրական գանձարկղից ստանա դեղատոմս (Բժշկա-
կան յենթաբաժնի կնիքով) և դիմի խորհրդային վորեն
դեղատուն, բժշկական յենթաբաժնի հաշվով ձրի դեղ
ստանալու համար:

Ծանոթություն. 1. Մասնավոր բժիշկների դեղա-
տոմսերի համար յենթաբաժնի չի վճարում:

Փամանակավորապես աշխատանքի անընդունակ
 սպանով ագրածներին գործից ազատելու կարգը:

1. Հիմնական 17. 6

2. Բժշկի այն վկայականը, վերով բանվորը կամ ծառայողը դորժից ազատվում և, պետք և ներկայացանել գործկոմին, տեղկոմին կամ ծառայած հիմնարկության: Միայն այդ վկայականի համաձայն և հիմնարկությունը տալիս բյուլլետեն:

3. Դրանից հետո բյուլետենը ներկայացվում է
բժշկին (հիվանդին նայելու որից 3 որվա ընթացքում),
հաստատելու համար: Բժիշկին առաջին յերեսին նշանա-
վում է հիվանդության անունը և հնարավոր յերգած
գեպքում, հիվանդության առաջ գալու պատճառը:
Յեթի քանակով ծառայողները:

Յեթե քանութիւն ջարդովելը վիրավորովելը և այլն կապ
ունի նրա արհեստի հետ, անհրաժեշտ և հիվանդութեան
անվան հետ հիշել նաև արհեստի հետ յեղած այդ կա-

Բժշկի ստորագրումը [Ժամբ գործից ազատվում են մի անգամից՝ յերթևեկ հիվանդներն յերեք, իսկ պատկած հիվանդները՝ յոթն որից վոչ ավելի: Դրանից առաջ գործից ազատելու համար տված վկայականը վոչ նշացվում է: Մահրաթեշտ յեղած դեպքում, այսինքն, յերթև հիվանդությունն յերկարում է, բժիշկը, քննելուց հետո, նույն բյուլլետենի վրա և նույն յերեսին ստորագրում է նույն ժամանակամիջոցով գործից ազատելու: Այսպես շարունակվում է մինչև հիվանդի առողջանալը կամ՝ բյուլլետենի փոխելը, յերթև հիվանդը ցանկանում է հնով նախատ ստանալ:

Ծանոթութիւն 1: Զպետք է մտաւանալ, ի՞նչ

մած: Դրանից հետո դրամ ստանալու համար, հիվանդը ներկայացնում է ապահովագրական գանձարկղին կամ նրա բաժանմունքին և կարիք չեղած դեպքում, ստանում նոր բյուլետեն: Այս նոր բյուլետենն էլ նույնպես գրքվում և հաստատվում է, ինչպես բժշկի, նույնպես և գործ-տեղ-կոմի կողմից:

8. Մեկ ամիս անընդհատ հիվանդությունից հետո կամ յեթե պարզվում է, վոր աշխատանքի անընդունակությունը տևողական բնույթ է կրում, բժիշկն այդ դեպքում ուղարկում է հիվանդին բժշկական հսկիչ հանձնաժողով*):

9. Հիվանդության առթիվ արձակուրդ ստանալու համար հանձնաժողովին պետք է ներկայացնել.

ա) բժշկական յենթաբաժնի բժշկից վկայական, ինչ ինչ հիվանդություն է, վոր որից և բժշկվում, հիվանդության կարճ պատմությունն և դրությունը:

բ) չեղած քիմիական — բակտերիոլոգիական բրննությունները:

գ) վկայական, թե հիվանդն ուղարկված է տեղկոմից կամ գործկոմից:

Ժաննոթություն: Այն հիվանդները, վորոնք հանձնաժողովին ներկայացնում են միայն մասնավոր բժիշկների ու գործկոմի կամ տողկոմի վկայական, քննության չեն յենթարկվում:

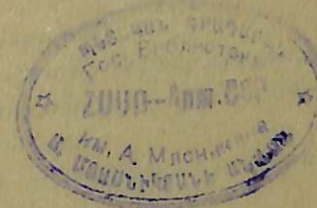
10. Աշխատանքից ազատել կարելի է մեկ ամսից վոչ ավելի:

Ժաննոթություն: Առանձին դեպքերում, յերբ բը-

*) Այս կարգադրությունը պատկած հիվանդներին չի վերաբերվում:

բժշկական հսկիչ հանձնաժողովն անհրաժեշտ է գտնում ժամանակամիջոցն ավելացնելու, այդ մասին խնդիր և հարուցանում ապահովագրական գանձարկղի նախագայություն առջև:

11. Այն դեպքում, յերբ աշխատանքի անընդունակության պատճառով ապահովագրվածը գործից ազատվում է միայն յերեք որով, նրան բյուլետեն չի տրվում, իսկ նրան նպաստ տալիս է ծառայած տեղի վարչությունը հասանելիք ոտճիկի չափով: Այս դեպքում պետք է ներկայացնել բժշկից և գործկոմի կամ տեղկոմի կողմից վավերացված վկայական:

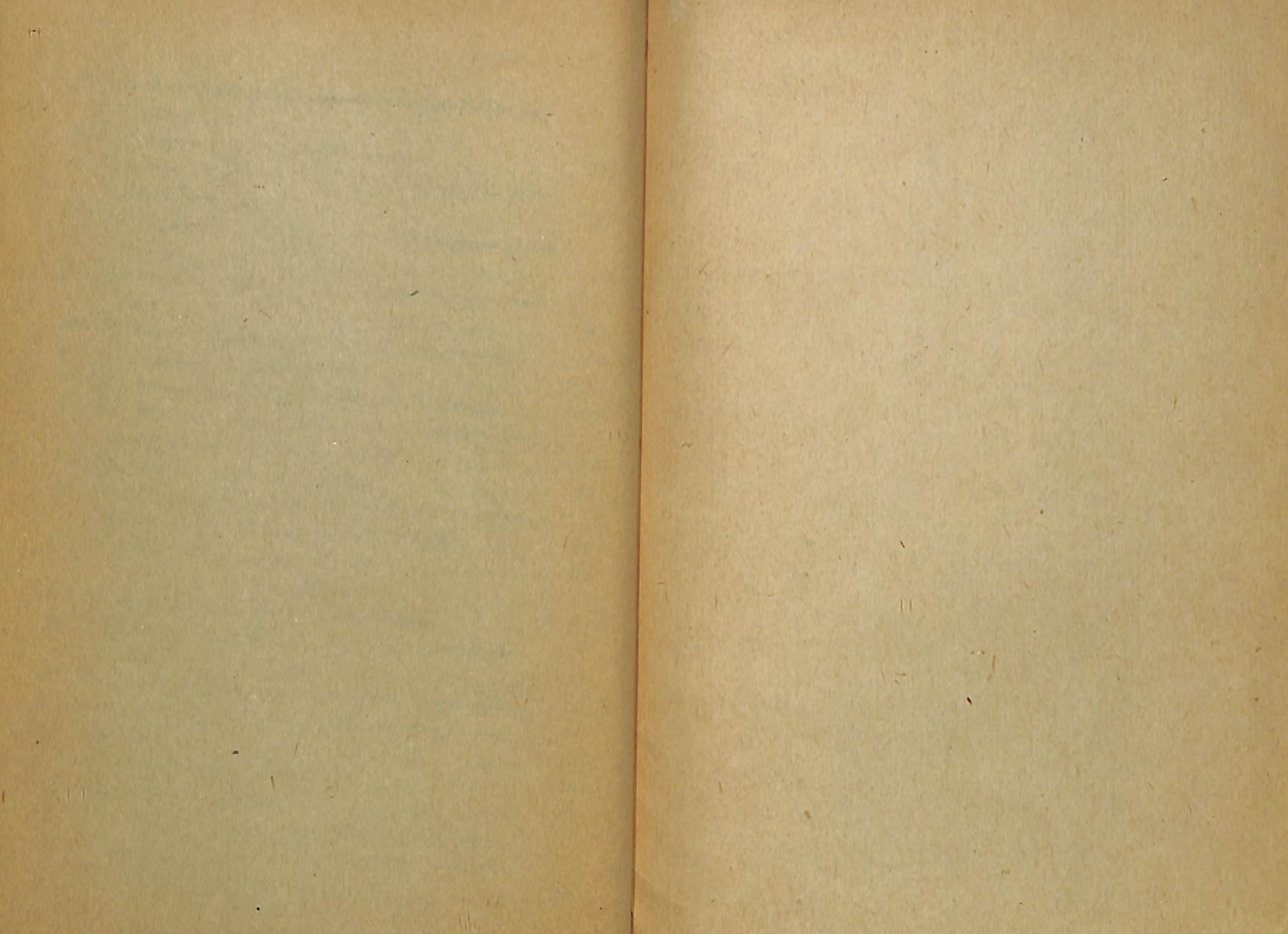

Յ Ա Ն Կ

Տերես

1. Ժողովից առաջ	3
2. Դանեկյանի զեկուցումը	4
3. Բանվորների դերն ու դրությունը կապի- տալիստական հասարակության մեջ	5
4. Աշխատավարձի դերը բանվորների կյան- քում	6
5. Աշխատավարձ կորցնելու պատճառներ	7
6. Հիվանդություն	10
7. Հաշմանդամություն	12
8. Գործազրկություն	13
9. Ծննդաբերություն	17
10. Ծերություն	17
11. Այրիություն և վորբություն	21
12. Բանվորների պայքարը Ռուսաստանում	
13. Ի՞նչպես եին ապահովում բանվորներին միապետության որով	22
14. Ժամանակավոր կառավարության որենք- ները	25
15. Բանվորների ապահովումը Խորհրդային Իշխանության որով	26
16. Ապահովագրական գանձարկիներ	28
17. Գանձարկիների կազմությունը	28
18. Գանձարկիների ղեկավարությունը	29
19. Ո՞վ և մասնակցում գանձարկիին	30
20. Ո՞վ և վճարներ տալիս գանձարկիին	
21. Ի՞նչպիսի նպատակներ են տալիս գանձար- կիները	31
22. ա) Նպատակ հիվանդության պատճառով	32

23. ր) Հիվանդության պատճառով արձակուրդի նպատակ	35
24. գ) Նպատակարարաբար առթիվ	37
25. դ) Նպատակը ընտանիքի հիվանդ անդամին խնամելու համար	38
26. ե) Նպատակը հիվանդության ու ծննդարիւթյան առթիվ	40
27. զ) Նպատակը նորածնի ծախսերը հոգալու համար	42
28. ե) Նպատակը նորածնին կերակրելու համար	44
29. ը) Նպատակը թաղման համար	45
30. թ) Կենսաթոշակ ինվալիդության դեպքում	46
31. ժ) Կենսաթոշակ մեռածի կամ անհետ կորածի ընտանիքի անդամներին	52
32. ի) Նպատակը գործազուրկներին	55
33. Ապահովագրական գանձարկներն ու բժշկական ոգնութիւնը բանվորներին	66
34. Մտքերի փոխանակութիւն	69
Հավելված	
35. Բժշկական ոգնութիւն տեսակները	73
36. Բժշկական ոգնութիւն ապահովագրածի ընտանիքի անդամներին	73
37. Յերթեկեղ հիվանդների բժշկելու կանոններ	74
38. Տանը բժշկական ոգնութիւն ստանալու կանոններ	75
39. Հիվանդանոցի կանոններ	76
40. Դեղ ստանալու կարգը	77
41. Ժամանակավորապէս աշխատանքի անընդունակ ապահովագրածներին գործից ազատելու կարգը	78

ԳԻՆՆ Ե 30 ԿՈՊ.

H Apr
2-40

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

1704

NL0051153

